

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS
LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

61. évf. VIII. sz
1986. augusztus

Lelkipásztor 1986. augusztus hó

TANULMÁNYOK

Barth Károly mint "teológiai humorista" (Werner Thiede) -----	451
Az igen legyen igen, a nem pedig nem (Ford.: Benczúr László) -----	454
A reformátori proprium és az ökumene (Ulrich Kühn) -----	460
Közép-Amerika pártolói-Evangélikus keresztyének kezdeményezése az elnyomottakért (Ford.: Koháry Ferenc) -----	474
Lelkiség, spiritualitás a teológusok életében (Dr. Hafenschner Károly) -----	476
A konfirmáció teológiai és gyakorlati kérdései a világevangelikusságban (Gáncs Péter) -----	481
Élet-jel - Tájékoztató a konfirmandusok könyve tanításához (Dr. Foltin Bruno - Gáncs Péter) -----	485

IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság ünnepe utáni 16. vasárnap (Tekus Ottó) -----	506
Szentháromság ünnepe utáni 17. vasárnap (Deme Dávid) -----	507
Szentháromság ünnepe utáni 18. vasárnap (Bánfi Béla) -----	511

LELKIPÁSZTOR

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Nagy István
A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1088. Budapest
Puskin u. 12.
Tel.: 142-074

Eng.: EL/11/1976

Készült az Evangélikus Teológiai Akadémia offset gépén.
Eng.sz.: 4335
Felelős: Dr. Nagy István

Werner Thiede: Barth Károly mint „teológiai humorista”

Gondolatok születése 100. évfordulója alkalmából, 1986. május 10-én

Már harminc évvel ezelőtt történt, hogy Heinrich Vogel a "Felelet" című ünnepi iratában meggyőzően dicsőítette "azon humort, amely úgy áthatotta Barth Károly teológiai stílusát, mint senki más jelenbeli teológusét". Írását azzal a megjegyzéssel zárta le, hogy a humor aspektusát Barth Károlynál nemcsak az ő teológiai stílusának, hanem egész életmódjának tekintetében meg kellene vizsgálni, de egy ilyen feladatot csak életművének lezárta után lehet majd elvégezni. Barth születésének 100. évfordulóján visszatekintve, csak helybenhagyhatjuk azt, amit kortársai már évtizedekkel ezelőtt tudtak, nevezetesen azt, hogy az ő humora úgy a teológiai, mint életstílusában egy egységet képzett s így élete és életműve ezen szemszögből el sem választható egymástól. Bonhoeffer egykor így írt: "Barthnak megvan valami abból a vidámságból, amit én olyan fennhéjázó öntudatnak írnék le, amely a saját művében való bizakodásával, azzal a szilárd meggyőződéssel áll a világ kihívása és vulgáris ítélkezése elé, hogy ha annak még az nem is tetszik, akkor is valami jót fog bebizonyítani." Az ilyesfajta "fennhéjázó önbizalom" alapja Barthnál kétségkívül abban volt, hogy élete és műve a legszorosabb összefüggésben voltak egymással és az, hogy az életnek, nevezetesen Jézus Krisztus "igaz életének" volt életműve felajánlva. Humora magabiztosságának az eredete pontosan abban a képességében volt, hogy távolságot tudott tartani saját magához és azzal együtt saját művéhez, abban a keresztyén szabadságban, amelyet Isten ajándéknak tekintett. Ezt pedig érdemes bemutatni.

Egy jó teológusnak, minél inkább komolyan veszi az ügyét, "Mindenek dacára szabad szívből nevetnie, akár még saját magán is." Barthnak ez a halála előtt három héttel tett kijelentése élete és munkái által nyer alátámasztást. Vajon nem elképzelhető-e, hogy a születése 100. évfordulója alkalmából elhangzott némely ünnepélyes dicsőítést egy humoros nevetéssel semmissé tenné? Nyolcvanévesen így vallott erről szerényen: "Ha egyszer kiderül, hogy ki volt ennek a századnak a legnagyobb teológusa, akkor talán egy kis ember fog a fényben állni, aki valahol a legnagyobb csendben bibliórákat tartott és mégis kétségen kívül ő lesz a század legnagyobb teológusa. Mivel a humor és az alázat lényegileg rokonságban állnak, nem csodálkozhatunk, hogy Barth egyik irigy kollegájáról ezt mondhatta: "Ez mindig azzal az idétlen kérdéssel foglalkozik, hogy ki a legnagyobb a mennyek országában?"

Egy prédikációjában így tért ki erre az esetre:

"Néhányatoknak talán már harangoztak valamit afelől, hogy az utóbbi negyven évben nagyon sok, részben nagyon vastag könyvet írtam. En azonban nyíltan és szabadon és főként örömmel beismerhetem, hogy ez az öt szó - "Elég néked az én kegyelmem" - sokkal többet és sokkal jobbat mondanak, mint az az egész papírhalom, amivel körülvettem magamat. Ezek elegendőek, - amit könyveimről távolról sem lehet elmondani. Ami jó az én könyveimben, az legfeljebb az lehet, hogy távolról rámutatnak arra, amit ez az öt szó mond."

Megfordítva a dolgot, ha Barth minden szerénysége mellett is jó teológusnak tűnne, akkor az nem utolsósorban a humora miatt lenne így. Utolsó tanúságtételei közé számít ez a kijelentés: "Egy keresztyén akkor folytat jó teológiát, ha alapjában véve mindig örömmel sőt humorral áll ügye mellé." Ezt pedig ő meggyőzően véghez is vitte.

Nem volna nehéz dolog akár egy egész könyvet is összeállítani ha valaki minden anekdotát, vagy vicces szöveget előkeresne, hogy Barth humorát, vidámságát és főleg a korai időszakára jellemző ironiáját szemléltesse. A végén azonban érdekesebb lenne az amit már H. Vogel is hangsúlyozott, hogy ti. hol van a titka ennek a humornak. Vogellel együtt elgondolkozhatunk azon, hogy a legjelentősebb teológusok között éppen Luther Mártonnak is volt humora. Ehhez már közel áll annak az elfogadása, hogy ennek a humornak közvetlen köze van a hithez, a megigazuláshoz, a kegyelemhez és a megbékéléshez.

I. Weilner mondta: "A kegyelmes Istenhez és mennyei Atyához való hívő szeretet meghittségéből, a bűn hatalmából minket megváltó Isten Fiából, a bennünket átjáró Lélekből tudja a keresztyén ember az immanens dolgokat relativizálni. Így tud csak valaki mindent elengedni, még a saját énjét is. A humorral teli embernek belsőleg oldottnak kell lennie." A Krisztuson alapuló megbékélés és megváltás ebben az értelemben előfeltétele a keresztyén humor eredeti és mélyreható oldottságának. Ennek megfelelőleg írhatta le a humort ugyancsak jól ismerő nemrég elhunyt H. Thielicke a következőket: "A keresztyén humor nem abból él, hogy távolságot teremt maga és a világ között, hogy azután annak folyását kinevethesse, hanem egy olyan üzenetből, amelynek nevében a nevetés szabadságára feljogosíttatik." Érthető, hogy Barth a maga részéről a keresztyén ember humorát a Jézus Krisztusban nyert kiengesztelés üzenetének hitbéli elfogadásával tartja elképzelhetőnek. De ellentétben számos teológussal, akik a hívők humorában legfeljebb egy lehetőséget, egy "karizmat" látnak nem pedig nélkülözhetetlen tulajdonságot, Barth a hitet, a megigazulást és a humort közvetlen összefüggésbe állítja. "Az ember dicsősége egyedül a csodálandó és dicsérendő Istentől jön." Hogyan lehetne azt másképpen, mint a valóban szabad, távolságtartó humorban elfogadni és helyeselni. Ezekután a keresztyén humor nem képzelhető el hit nélkül, de Barth óta a keresztyén hit sem képzelhető el humor nélkül. Ha az ember látja ezt az összefüggést akkor már van betekintése a humor jelenségének titkába, úgy ahogy ezt már egyszer Barth megélte.

A szabadság, amely a keresztyén hitben és ezzel párhuzamosan a keresztyén humorban megnyilatkozik, Barth óta Isten szabad kegyelmének köszönhető. Ez a szabadság azért nem akar a kegyelem elébe vágni, mert akkor az emberek hitetlensége miatt a jelen és a jövő tekintetében korlátozást szenvedne. Egyszer megkérdezték Barth-tól: "Egészen biztos az, hogy összes szeretettünket viszont fogjuk látni a mennyekben?" Mire ő ezt felelte: "Igen - de a többieket is!". Barth Isten kiválasztó kegyelméről vallott tanítása univerzális reménységet tett lehetővé. Igaz ugyan, hogy tetelesen nem képviselte a mindenkiel való megbékélés tanát, azért, hogy ezen irányban se vágnak elébe Isten kegyelme szabad választásának. És Barth mégis /mint leggyakrabban Luther is/ az evangélium akaratának megfelelően a legnagyobb közelségben van az apokatastázisz pantón gondolatához. 6

mindenek dacára hisz Isten jó teremtésében és ugyanígy hisz "bát-
ran és vidáman" a Krisztusban nyilvánvalóvá vált kegyelem eszha-
tológiaiag határtalan véghezvitelében.

Hogyan másképpen lehetett volna neki humora, méghozzá olyan,
amelyben O. J. Bierbaum szerint a mindenek dacára a nevetés
is képessége is megvan!

H. Vogel a "nevető Barth-ról" írott esszéjében elismeri, hogy a
barthi teológia univerzális felé hajló tendenciáját el kell vet-
ni. Vogel azt írja, óvakodott attól, hogy írásban Barth teológiai
humoristának tűnjék. De mennyivel találja el ezzel a lényeget?
Kétségetelen, hogy Barth nem nagyja magát humoristának beállítani
ilyen értelemben. Viszont egyáltalán nem esik távol attól, hogy
még ne nevezhetnének teológiai humoristának. Vogel szerint a humo-
ros nevetésnél arról az örömről van szó, amelyet a tudós lélek
ellentmondásának felfüggesztésekor érzünk. Nem lehetetlen hát,
hogy ebben az értelemben, ha ténylegesen nem is, Istent magát,
mint humoristát képzeljük el. Ti. az ellentmondást elszenvedő Is-
ten tudatában van az ellene-szegülés eszhatológiai megszüntetésé-
nek! Itt csak arról van szó, hogy az ellentmondás fájdalma a hu-
mor fogalmába integrálva van. És Barth-nál ez az eset áll fenn.

Vogel kijelentése annyiban hibás, hogy "Barth Károly humorá-
ban nincs egy csepp melabú, melancholia metaphysica pedig még
annyi sem". Mivel Vogel éppen Barth Mozartról írott dicséretével
hozakodik elő, éppen azért kell a Mozart-könyvecskét eredeti
hangvételésében meghallgatnunk: "Mozart úgy zenél, hogy mindent
tud.....Itt nincs olyan fény, ami ne a sötétből jönne elő, nincs
öröm, ami ne ölelné magába a fájdalmat, de megfordítva is igaz,
nincs rémület, nincs harag, nincs panasz, amely a közelben vagy
távolban levő békesség elől félre ne lépne. Nincs tehát nevetés
sírás nélkül, de sírás sincs nevetés nélkül!" A teológiai humor-
ista ezen dialektikája már Luthernél is észrevehető: "A keresz-
tyének nem kizárólagos rettegők és nem kizárólagos örvendezők. A
rémülettel féktelenség, a félelemmel reménység, a könnyel nevetés
tartozik egybe." Bonhoeffer is ezt jegyezte fel fogságában 1944-
ben: "A legnagyobb komolyság soha nincs egy jó adag humor nélkül."
Ugyanebben az évben Barth így fogalmaz egy prédikációjában: "Min-
den embernek, így minden nagy, jelentős, jó embernek megvan a ma-
ga ideje, a maga ereje és a maga alkalmai, de ezzel együtt megvan-
nak a korlátai is, amiket nem tud áthágni... Előfordulhat, hogy
azután öt alkalmilag, talán éppen születésének 100. évfordulóján
felfedezik, mégegyszer megsemmisítik az arcképét, azután mégegyszer
olvasnak róla néhány dolgot, és két hét múlva senki sem beszélt a
réges-régen eltűntről.". Barth-ra ezek a mondatok 1986-ban bizo-
nyosan nem alkalmazhatók. Sokkal régebben írt az, amit ő egy má-
sik alkalommal írt: "Augustinus, Aquinói Tamás, Luther, Schleier-
macher és a többiek mind, nem haltak meg, hanem élők. Ők még be-
szélnek és azt akarják, hogy mint élőket hallgassák őket, úgy,
amennyire mi magunkat és őket velünk együtt az egyházban tudjuk".
Barth-nak mint élőnek a hallgatása mindenkor azt jelenti, hogy
meghalljuk humorát is és vele gondolkodunk el rajta

tétel elvetése és a "theologia naturalis" közötti összefüggésre. A jegyzőkönyv készítője ehhez még hozzáfűzte: amint ezt múltkor egy zürichi professzor előadásából is láthattuk. Barth töröltette a mondatot a jegyzőkönyvből, mondván: nem szeretné, ha a Bazel és Zürich között fennálló nagy és komoly ellentétből személyi ellentétet és pártoskodást csinálnának. Nem szeretné a harcot, amelyet "Léleekben" kezdett el "testben" befejezni. Ehhez tanítványa segítségét is kérte.

A "nem" és "igen" kevésbé éles, de annál visszhangosabb ki-
mondására 1948-ban került sor. Brunner nyílt levélben kérte szá-
mon Barhtól a második világháború után tanúsított magatartását.
Barth választ Brunner levelével együtt tette közzé "Christliche
Gemeinde in Wächsel der Staatsordnungen" c. füzetében, amely Ma-
gyarországon tartott előadásait tartalmazza. Mindjárt a válasz
első soraiból megtudhatjuk, hogy miről van szó: "Kedves Emil
Brunner! Nem értd tehát, hogy miért nem szólítom fel ma az egy-
házat ugyanúgy szembenállásra és vallástételre a kommunizmussal
szemben, mint ahogyan azt 1933 és 1945 között a nemzetiszocializ-
mussal kapcsolatban tettem..." Válaszában abból indul ki, hogy az
egyházat döntésre "nem valami természet-jog, hanem élő Ura köte-
lezi el." "Nem időtlenül szembesül ezzel, hol azzal a rendszer-
rel, hanem mindig Isten igéjének és a hitnek a fényében találko-
zik a jelentkező történeti valósággal." Magyarországra vonatkozó-
an konkrétan ezt írta: "Az ő múltjuk, helyzetük és feladatuk más
mint a miénk és ismét egészen más mint a németországi protestán-
soké volt az egyházi harcok idején. Amikor ők új államukkal egyez-
ményt kötnek és egyházuk sajátos, pozitív feladataira irányítják
figyelmüket, nem azonosítható azzal, amit az általában oly nagyra
becsült középpártok, vagy éppen a német keresztyének tettek az
egyházi harcok idején. A magyarok, de nemcsak a magyarok eseté-
ben, minden attól függ, hogy az egyház ne principiumokhoz, hanem
Urához kösse magát s úgy keresse és találja meg a maga sajátos
útját..."

Ezt követően később nyílt vitára nem került már sor kettőjük
között. Új kérdések kerültek homloktérbe. Barth nem látta szüksé-
gesnek újra elismételni amit már elmondott. Amikor Brunner 1951-
ben a Kirchliche Dogmatik III/2. kötetével kapcsolatban "Der neue
Barth" címen cikket írt és megjegyzéseket fűzött Barth antropoló-
giájához, egy svájci teológiai hallgató levélben kérdezte, miért
nem válaszol a kérdésekre, Barth az érdeklődőnek így válaszolt:

"1) E. Brunner kritikájára azért nem válaszoltam, mert az ő
könyveinek és az én könyveimnek valamennyi figyelmes olvasója
számára nyilvánvaló, hogy nála is, nálam is két alapjában eltérő
valóság-fogalommal találkozunk, különösen a "valóságos ember"
megfogalmazása tekintetében. - 2) Brunner számára a valóságos em-
ber a bűnben leledző ember, számomra a valóságos ember a bűne el-
lenére Jézus Krisztusban az Isten által elfogadott és igenelt em-
ber. - 3) Mivel Isten az embert Jézus Krisztusban igenli, igenli
az ember eredeti /létét Jézus Krisztus által meghatározott/ te-
remtmény voltát. - 4) Ezért, amikor Isten magát Jézus Krisztusban
kinyilatkoztatja, azzal egyszerre a valóságos embert is láthatóvá
teszi, s ettől nem szabad eltekinteni /mint ahogyan ezt E. B. te-
szi/."

Barthot az is bántotta, hogy Brunner 1963-ban második, bővített kiadásban megjelent "Wahrheit als Begegnung" c. könyve újra visszatért a régi vitára. Nyilvánosan erre a kihívásra se reagált, csupán Brunner fiához, Dr. Hans Heinrich Brunner zürichi lelkészhez írt levélben panaszolta el, hogy mi bántja.

"Kedves Lelkész Úr! Kissé elszomorodtam azon, amit édesatyja a "Wahrheit als Begegnung" második kiadásának 45. és köv. oldalain írt rólam. Valamennyi mondata torzítva mutat be. Mindez azután történt, hogy én a kettőnk közötti békekötésről álmodoztam már öreg napjaimban. Nem lehetett volna ezt mellőzni, vagy megelőzni? Az biztos, hogy nem fogok rá nyilvánosan reagálni. Mivel nem szeretnék személyesen írni neki /hiszen ez szükségtelenül felzaklatná/ legalább önnek mondom el, hogy mennyire nem örülök a régi harag felidézésének. Szívvelyes üdvözléssel az Ön Karl Barthja."

/1963. nov. 11./

Rövid idő múlva, nov. 21-én már Hans Heinrich Brunner válaszelevelére válaszolt. "Szívből köszönöm az Ön valóban szép levelét... Az én kérdésem semmiképp se jelent szemrehányást Önnek szemben. Csupán amiatt sóhajtoztam, hogy édesapja továbbra se akar felhagyni a zsörtölődéssel. Teljesen igaza van: idős korának terhére irándó mindez s erre való tekintettel nem akarok vásárolkodni. - Ami az én öregségemet illeti, azt - édesapjával ellentétben - az jellemzi, hogy a teológiai "hiúságok vásárának" tulajdonképpen már csak szemlélőként kívánok résztvenni. Nem mondom valami eszményi magatartásnak." Levele végén megkérdezi, jónak talán-e maga részéről, ha személyesen keresné fel régi barátját. Találkozásuk esetén nem említené a "Wahrheit als Begegnung" második kiadásával kapcsolatos nehezteléseit. "Csupán az a kérdés, hogy egy ilyen látogatás nem okoz-e több izgalmat, mint örömet édesapjának. Az úgy nem sürgős. Mégis, nagyon hálás lennék minden olyan jelzésért, amely eligazítana. Ismétlem, nem szeretném semmiféleképpen elmulasztani az alkalmat a közötte és közöttem fennálló kapcsolat derűsítése érdekében."

Egy év múlva /1964. okt. 26-án/ már Brunner levelére válaszol a bázeli Bethesda kórházból.

"Kedves Barátom! Szív ből köszönöm együttérző leveledet. Az a helyzet, hogy tavasz óta többé kevésbé beteg voltam, augusztus végén pedig ide költöztem, vagyis a Bethesda tó partjára, aztán műtétre került sor. Hála Istennek, valamint ügyes és elszánt urológusaimnak, szerencsésen estem át azon a műtéten amelyet de Golle és előzőleg Hindenburg, meg Clemanceau is átesett. Most valami bonyolultabb utókezelésre van szükségem, s ezt mindenddig jó kedvvel tűrtem és tűröm. - Ami napjaink beteg teológiáját illeti, úgy vélem - emberi szemszögből nézve - az özönvíz apadásának jelei mutatkoznak. - Ha ismét talraállhatok, mindent elkövetek, hogy amint már régtől tervezem, meglátogassalak. - A legjobbakat kívánva köszöntelek. Bővölködj mindinkább fizikai, pszichikai és pneumatikus szívósságban és derűben. - Karl Barthod - ui.: Eddigi életemben nem voltam beteg, de ezekben a hónapokban minden szempontból sokat tanultam."

1965. jan. 29-én újabb levelet visz a posta Brunner címére.

"Kedves Barátom! Időközben szenvedőtársakká váltunk egy kisé, mert dec. 13-án gyenge "Schlägli" /szélütés/ ért s ezért ma reggelig az itteni Bethesda kórházban gyógyígtattak. Néhány óra

multán ismét beszélni tudtam - első érthető szavam ez volt: Zakariás! Örömmel olvasok és olvashatok. Csupán az írás esik nehezemre, amint soraimon is láthatod. - Hálásan köszönöm, hogy megküldted G. Kellerről készült írásodat. Csak csodálni tudom, hogy még ilyesmire képes vagy. Ez az ember, úgy negyven évvel ezelőtt, annyira ellenszenvenessé vált számomra, hogy azóta se olvastam. Írásod elolvasásának közvetlen gyümölcse, hogy behozattam a kórházba a Sinngedichtet, a Zürichi novellákat, a Legendákat és a Seldwyllai emberek két kötetét s ezeket egyhuzamra úgy olvastam el, mintha teljesen ujjak lennének számomra. Kitűnően szórakoztam közben. De - sajna - meg kell vallanom, ezt az írórt most sem tudtam megszeretni... Figyeld meg, hogy fent a 33. oldalon írottakkal kapcsolatban semmi megjegyzést se teszek! /Brunner itt a lelkiismeretet a theologia naturalis szempontjából értékeli. -ford./ Így megszelídíttem öreg koromra! Akárhogy is: még egyszer köszönöm és számokra az elképzelhető legjobbakat kívánom, szívélyes üdvözléssel Karl Barthod."

Következő levelét /1966. márc. 7./ már Brunner feleségének írja, egy hónappal barátja halála előtt.

"Kedves Brunnerné! Levele és Emil hozzá fűzött két sora igen megrendített. Mondja meg neki, hogy már régen elmúlt az az idő, amikor rá, vagy más embertársamra "Nem!" kiáltással rontottam, hiszen mindnyájan csak örülhetünk, hogy olyan Istenünk van, aki mindnyájunk életére - minden érdemünk nélkül - s mindnyájunknak a maga módján "Igen!"-t mond. Egészszeg tekintetében - hála Keller professzor és más kitűnő orvosok fáradozásának - jól érzem magam. Néha mégis valami számomra is megfoghatatlan szomorúsággal kell küszködnöm, s ezzel szemben semmi vigaszt se nyújtanak az életben elért sikerek. Mondja meg Emilnek, hogy másból se élek, csak abból az ígéből, hogy "Boldogok akik szenvednek, mert megvívászatlatatnak". Ehhez tartsa magát teljesen ő is. Néhány hét múlva én is 80 éves leszek s bizony örülnék, ha magam mögött tudhatnám az ünneplést, a beszédeket, a cikkeket stb. - Ha egyszer még kissé jobban leszek, átmennék Emilhez, hogy elbeszélgessünk. Üdvözlje őt a nevemben is. Amikor ismételten köszönöm levelét, Önnek is minden jót kívánok és szívélyesen köszöntöm: az Ön Karl Barthja."

Brunner 1966. ápr. 6-án halt meg. Zollikerbergben a diakonisszák kórházában. Az utolsó földi üdvözlés amelyet még eszmélete elvesztése előtt felfoghatott, Barth "Isten megáldjon!" köszöntése volt. Ápr. 4-én írt levelét, amikor másnap Vogelsanger zürichi lelkész kézhez vette, azonnal kerékpárra ült és még felolvashatta Brunnernek. Levelében ezt írta:

"Ha kétévi betegeskedésem után még, vagy ismét járóképesse válok, felszállok az első vonatra, hogy még egyszer megszoríthassam Emil kezét. Mondja meg neki - ha még él és lehetséges - hogy én is köszöntöm: áldjon meg a mi Istenünk! És mondja meg kérem - igen azt is, - hogy az az idő, amikor úgy vélekedtem, hogy "Nem!"-et kellett kiáltanom feléje, régen elmúlt, hiszen mindnyájan abból élünk, hogy a jóságos és irgalmas Isten hiszen "Igen" szavával fordul felénk."

= = =

Barth szemszögéből és öregkori levelezésének tükrében tekintettük át Brunnerrel folytatott vitájának személyes vonatkozásait. A vita hevében megromlott baráti kapcsolatuk is. Mindketten szenvedtem miatta. Barth még Brunner halála után se tudott napirendre térni az ügy felett. 1967. okt. 17-én egy svájci lelkésznek többek között ezt írta: "Brunnerrel való disszenzusommal kapcsolatban meg kell említenem, hogy a német egyházi harc iránt, sajnos, nem tanúsított megértést és ezért a legrosszabb pillanatban támadott hátba "Natur und Gnade" c. írásával s mindez kissé érthetővé teszi /alapvető kérdéstől eltekintve/ az én "Nem!"-em túlzott élességét."

Válságos időkben, nagy változások idején kieleleződnek a viták. Az ismertetett példa is ezt tanúsítja, de azt is tanúsítja, hogy az ellenfeleknek nem kell szükségszerűen szánalmasokká válniuk. Szánalmasokká válnak az egymással viaskodók, ha nem lényeglátók, ha személyeskedni kezdenek és ha figyelmen kívül hagyják, hogy idők múltával más kérdések kerülnek homloktérbe. A Barth-Brunner vita példája azt is tanúsítja, hogy betegséggel gyötört és halál szélén álló vitapartnerrel miként lehet testvéri szót váltani, ha kritikus magatartásunk nem szakad el az irgalmas Isten életünket igenlő kritikájától - Jézus Krisztustól, a belé vetett élő hittől.

Bencaúr László

"Meggondolni, hogy meghalunk, és helytállni: ezt az ember csak az újtestamentumi időértelmezés alapján teheti, amely szerint kezdetben, és ezért a végén is, és ezért akkor, a maga idejében is van Ura. Ő a ráváró korlát. Ő jön vele szembe. A Memento mori! parancsa követeli tőlünk ezt az időértelmezést. És e parancs iránti engedelmesség ennek az időértelmezésnek az elfogadásából és igenléséből áll. Éppen a helyesen értelmezett Memento mori! iránti engedelmesség lesz pontos ellentéte minden beteges életidegenségnek és minden görcsös élettagadásnak. Mi más jelenthet ez a parancsolat, mint azt, hogy az ember legyen éber, és ne aludjék, hogy az alkalmat, a mostot, a mát, az időt, amíg van, vegye komolyan. Amikor a Memento mori! igazában konkrétul Memento Domini! - akkor ez ennek az alkalomnak a maga egyszerűségében kvalifikált fontosságot ad: nekem, az én egyetlenségemben, ezen egyszerű alkalommal, az Egyetlennel van dolgom, akihez való viszonyban számomra éppen most minden döntővé válik, aki éppen erre, az én mostomra nézve legfőbb illetékes-séggel és tekintéllyel, véglegesen dönt felőlem."

Barth Károly

Ulrich Kühn: A reformátori proprium és az ökumene

I. A SZITUÁCIÓ

Jürgen Moltmann 1977-ben Lausanne-ban annak az azóta sokat idézett meggyőződésének adott kifejezést, mely szerint az ökumenikus párbeszéd során a teológusok lényegében megtették már a maguk dolgát, mostmár ideje, hogy az egyházvezetők is elszánják magukat a megfelelő hivatalos lépések megtételére /1/. Az 1982-ben Limában hozott dokumentum ugyanúgy hangsúlyozta ezt, mint a bilaterális dialógusok különböző záróközleményei, mint például az evangélikus-katolikus párbeszéd dokumentumai közül a "Das Herrenmahl" /1979/ és a "Das geistlichem Amt in der Kirche" /1981/. Legutóbb Peder Nørgaard-Høyen pedig a római-katolikus-evangélikus komisszió "Einheit vor uns" című ideiglenes záróközleményével kapcsolatban a következőképpen fogalmazza: "Az egyházak valódi döntéseket hozó grémiumainak most már igazán nyilatkoznuk kellene, hogy egyetértenek-e a Bizottsággal abban, hogy a megfogalmazott teológiai egység alapján most már valóban új egyházi helyzetet teremtsenek." /2/

Az utóbbi időben mindenesetre sokasodnak a jelek, melyek arra utalnak, hogy egyáltalában nem biztos az, hogy az ökumenikus-teológiai párbeszéd olyan valódi eredményekhez vezetett, melyek lehetségesek, vagy akárcsak kívánatosak tennék a valódi közösség, vagy az egyház egysége megvalósítása érdekében tett gyakorlati lépéseket. "Sem az evangélium értelmezése, sem az egyház és annak feladatának megértése területén nem született meg az az eléggő egyetértés, mely a teljes közösség érdekében történő döntő lépés megtételét szükségessé tenné", - állapítja meg az 1984-ben megjelent, öt evangélikus, illetve ökumenikus Intézet "Reformatrische Kirchen und Ökumenische Bewegungen" c. memorandumuma /3/. S kétségtelen tény, hogy a hivatalos római-katolikus egyház ökumenikus vonakodása mögött igen mélyrenyúló teológiai-egyházi megfontolások húzódnak meg a katolikus identitás feladhatatlan jegyeit illetően, melyeket az ökumenikus párbeszéd során nem lehet egyszerűen figyelmen kívül hagyni. Hasonló a helyzet az orthodox egyházak ökumenikus hozzáállásának tekintetében, melyeknél - elsősorban az "Amtsfrage" területén - a római-katolikusokkal való egyetértés bázisa sokkal szélesebb lehetne, mint a reformáció egyházaival történő egyetértésé. Ugyanakkor egyre növekvő számban vannak olyan hangok is, melyek a reformátori önértelmezés és a reformációi identitás nevében gyakorolnak igen alapos kritikát az ökumenikus párbeszéd eddigi eredményeit és határozatait tekintve. Az öt evangélikus-ökumenikus Intézet már említett Memorandumuma már önmagában jelzi ezt a széles körben elterjedt nyugtalanságot, s a vesztélyre is egyértelműen figyelmeztet, hogy ugyanis "a reformáció egyházaai egymástól egyre inkább eltávolodnak s egyre kevésbé vannak abban a helyzetben, hogy a reformáció örökségét az ökumenikus mozgalomban érvényre juttassák" /Nr. 7./ Ugyanakkor a Memorandumum szerint az lenne a reformátori vallástétel, mellyel az ökumenikus mozgalom gazdagítható lenne, ha egyértelműen megfogal-

maznánk a reformáció mai tartalmát és jelentőségét s őrizkednénk minden kétértelműségtől. /Nr. 4./. Ami pedig a lutheránus teológusokat illeti, még azok részéről is elhangoznak olyan szemrehányások, hogy a párbeszédben résztvevő teológusok a reformátori-lutheránus teológiának csak egyik /! / irányzatát képviselik s ezért nem nyilatkozhatnak a lutheránusság egésze nevében s ha igen, akkor azzal egyre inkább egy evangélikusságon belüli szakadást idézhetnek elő. /4/. Ezek sorába tartozik az ökumenikus dialógus fáradozásaival kapcsolatos számos tartózkodó hang is, melyek a Lima-Dokumentumot evangélikus oldalról kritizálják s amelyeket a "Kirche und Dienst" 1985. évi 1. száma közölt. Ezek mindegyike természetesen különböző lutheránus álláspontot képviselve kért magának szót. Abban mindenesetre egyetértenek, hogy ha az evangélikus egyházak a Lima-Nyilatkozatot elfogadják, "az nemcsak reformátori karakterük feladását jelentené, hanem egyházainkat egészségtelen ellentmondásba hozná mindazzal, amit a bibliai evangélium a bűnös ember egyedül Krisztus, egyedül hit általi megigazulásáról tanít"/5/. Hogy az ilyenfajta ítélet meglehetősen dezavválja azokat az evangélikus teológusokat, akik a Lima-Dokumentum kidolgozásában résztvettek, arra W. Pannenberg mutatott rá joggal legutóbb /6/. Eilert Herms a Lima-szöveg kritikájában egészen odáig megy, hogy "már magát a módszertani kapcsolópontot" az ökumenikus konszenzus megteremtésére a reformátori álláspont részéről megengedhetetlennek véli. Véleménye szerint már önmagában az a törekvés is, melynek az a célja, hogy az egyházak közötti vitás, vagy éppen elválasztó kérdésekben megegyezés jöhessen létre, nem más, mint a "katolikus pozíció elsődleges érdekének" de facto elismerése /7/. Ezt megelőzően Herms már igen részletes kritikát gyakorolt azzal a tervezettel kapcsolatban is, melyet 1983-ban Karl Rahner és Heinrich Fries dolgoztak ki "Einigung der Kirchen - reale Möglichkeiten" címen s amiért hivatalos katolikus részről ők maguk is éles kritikát kaptak a katolikus pozíciók feladása címen /9/. Herms éppen azt veti Rahner és Fries szemére az ő véleményüket illetően, amit előzőleg Róma már náluk hiányolt /10/. Ott, ahol többek között a II. Vaticanumban a reformátori teológia kategóriái szerepelnek valójában többről sincs szó, csupán "terminológia-politikai kombinációkról" /11/. Herms azonban mindenekelőtt azzal áll Rahnerrel és Fries-szel szemben, hogy rámutat a katolikus és az evangélikus teológia alapvetően különbözőségére, mely a kinyilatkoztatás értelmezésében gyökerezik, kihat az egyházi hivatal értelmezésének területére, az írás és hagyomány kérdéseire s általában az egész ekkleziológiára s természetesen mindkét fél ökumenikus koncepciójára ugyanígy, hogy meg kell állapítani: kontradiktórikus, áthidalhatatlan ellentét áll fenn a római-katolikus és a reformációi gondolkodás között s ezt az ellentétet mindenfajta konszenzus-kísérlet vagy konvergencia csupán elfátyolozhat.

Ezek a példák - melyek száma még növelhető is lenne - épp eléggé bizonyítják, hogy az ökumenikus beszélgetéseinknek teológiaiailag legkevésbé sem járunk még a végén. Egyidejűleg - ha az idézett szerzőknél különböző mértékben is, de - mutatkozik az a tendencia is, hogy a protestáns princípiumokat fokozott mértékben kell figyelembe venni /s ez gyakran együttjár a másik fél torz beállítással is/, továbbá utalás történik arra a kérdésre is, hogy vajon

a teológiai kifejezések mögött milyen más egyéb érdekek húzódnak meg. Mi a jelentősége egy olyan igazságnak, melyről az egység és a konszenzus kritériumait lekapcsolják? /12/. Talán a túlnyomó többségben lévő katolikus partnerrel szembeni önmegtartásunk érdeke? Esetleg az az érdek felfedezhető, nehogy "Genf" túl nagygyá váljon, vagy hogy erősebb figyelem essék a német teológiára? Vagy az evangélikus teológia és evangélikus egyházak kórusában kialakuló újprotestáns szólam érdeke ez? Hogy az ökumenikus párbeszéd eredményeit nem lehet kritikátlanul csak igenelni és hogy bizonyos fokok a meglévő különbözőségek megszelídítéséről van szó, ebben a véleményben osztanunk kell Herms és mások nézetét. De azt is meg kell állapítanunk, hogy a Lima-Dokumentum vitái közben általában az ökumenikus mozgalom célkitűzéseit illetően nagy adag gyanakvás és előítélet is szerepet játszott, amely mindenképpen terhet jelent és akadályt annak útjában, hogy a keresztyén bizonyosságtételt a mában és holnapban hitelesen képviselhessük. Teológiailag tehát az előtt a kérdés előtt állunk, mi tehát az a tulajdonképpeni reformátori proprium, sajátosság, az az elidegeníthetetlen lényeg a reformációból, melynek az ökumenikus tárgyalásokban érvényesülni kell, mellyel az ökumene gazdagodhat és amely befolyásolja az ökumenikus célkitűzéseket is.

II. PROBLÉMAKÖRÖK

Mielőtt az előbb említett alapvető kérdésekre rátérnénk, szót kell ejteni arról a három "vadról", mely az utóbbi időben az ökumenikus mozgalmat a reformátori örökség veszélyeztetése címén illeti: Az összegyházi egység strukturáinak kérdésére, az egyház cselekvésének és Isten munkájának azonossága kérdésére /különösen a szentségek területén/ s végül a kinyilatkoztatás értelmezése terén mutatkozó alapvető különbségek kérdésére.

a) Peder Nørgaard-Høyen az 1985-ös "Einheit vor uns" dokumentummal kapcsolatban, mely az evangélikus és katolikus egyház egységének víziójával foglalkozik, a "reformációi örökség elárulásáról" beszél. Különösen vonatkozik ez arra a javaslatra, mely szerint a lutheránus egyházak készek lennének a katolikus egyház "apostoli szuccession alapuló közösségének a felvételére", mellyel a "defectus sacramenti ordinis" vádja, mely katolikus értelmezés szerint érvényes mind az evangélikus egyházi hivatalra, mind pedig magára az egész evangélikus egyházra, érvényét vesztené /14/. S valóban ezt a dolgot úgy kell megítélni, hogy egy ilyenfajta javaslat, mely a Rahner/Fries-koncepcióból kiindulva valamifajta egyházi egységesülésben végződne, evangélikus értelmezés szerint aligha elfogadható, mert a mindmáig álló defectus-ból, azaz az evangélikus egyházi hivatal jelenlegi nemlétéből indul ki, szemben a katolikus egyházi hivatal érvényes meglétével. A Lima-Dokumentum az egyházi hivatalról szólva szintén egyértelműen kifejezésre juttatta, hogy a meglévő evangélikus egyházi hivatal ilyenfajta kvalifikálását evangélikus részről elfogadhatatlannak tart /16/ s itt Peder Nørgaard-Høyennek igazat kell adnunk, tudniillik hogy

az evangélikus partnernek inkább ahhoz kellett volna ragaszkodni - amint az a Malta-Dokumentumban 1972 előtt lehetséges volt - /17/, hogy az evangélikus egyházi hivatalban már létezően megvan a successio apostolica /18/. Egyfajta "defectus sacramenti ordinis" megállapítható ugyan az egyházi hivatal mindezideig megvalósulatlan összegyházi értelmezését tekintve, mely persze egyaránt érvényes lenne a katolikus egyházi hivatal jellegéről szólva is /19/.

Egyrészt ugyan kritizálható az egységre tett minden javaslat, mely végülis a reformátori egyházak betagolódását eredményezné a római katolikus egyház - állítólagos - fennálló integritásába, másrészt ellenben elégtelennek tűnik, ha ezzel szemben a Leuenergi Konkordia egységmodelljét próbálnánk reformátori ellenjavaslatként érvényesíteni. Ez történik Høyennél. akkor, amikor az Ökumenikus Intézetek memorandumának egy passzusára utal, melyben "az egyházi hivatalok különböző struktúrák ellenére történő kölcsönös elismeréséről" van szó s ahol továbbá ez áll: "Az ökumenikus párbeszéd során megkívánt konvergencia reformátori nézőpontból ott aztán mindenféleképpen egy határba ütközik, ahol azt kívánják, hogy a Bibliában nem szereplő rendeket /Ordnungen/ az egyház léte számára elengedhetetlenül szükséges jegyeknek tekintsünk" /20/. Kielezett formában ugyanezt E. Herms így fejezte ki a Rahner/Fries-tervvel kapcsolatos kritikájában: "triumphalisztikus zsákutca lenne, ha a tanúságtétel /evangélium/ egységét a tanúságtételek meglévő egységével próbálnák azonosítani" /21/. Ez azt jelenti, hogy sem dogmatikai konszenzusformulák, sem valódi egyházi egységstruktúrák nem tekinthetők reformációi alapállásból fenntarthatóknak, mivel az egyház egysége sajátos módon csak "az egyes emberek lelkiismereti közösségének egysége" /22/. Ezekkel - a reformátori gondolat nevében megnyilatkozó - véleményekkel szemben, melyek szerint az egyházak egységet elősegítő struktúrái sehova máshová nem vezetnek, mint egy kölcsönös "elismerési" elvárásba, idézzük emlékeztünkbe A. Houtepen megjegyzését, melyet 1981-ben Driebergenben tett a Leuenergi Konkordanciát aláíró egyházak képviselői előtt, hogy t.i. a CA VII egységmodellje nem bizonyul-e túl absztraktnak, ha azt "az egységhez vezető út ütközbeni stratégiai kézikönyvévé akarjuk változtatni". "Az egyház egysége különbözőség" modelljében, látható módon, társadalmi vonatkozásokban mutatható csak ki" /23/. A "satis est", amit a CA VII említ, s amelynek a maga idejében kielégítő hatása volt, nem bizonyul elégendőnek, ha nem segíti elő az egyház életének, cselekvésének és döntéseinek azon eszközei kibontakozását, melyek arra hivatottak, hogy az egyház közösséget konkretizálják s ezáltal a keresztyénbizonyágtétel szavahihetőségét megeremtsék. Márpedig az ökumenikus mozgalomnak éppen ez a szándéka az egyházi egység különféle modelljeinek felállításával és megvitatásával. A "konziliáris közösség" koncepciójának is az lényege, hogy szükségesnek tartja a reprezentatív módon egybehívott "zsinati" közösség közös döntés-hozatalát /24/. Még a 70-es években megkezdődött azon törekvés is értékelhető ebben az összefüggésben, amelynek célja egy valamiféle "összegyházi Petrusdiest" értelméről, lehetőségéről, szükségességéről és bibliai legitimitásáról való töprengés volt. /25/. Még az Ökumenikus Intézetek által megfogalmazott és már említett Memorandum is felteszi a kérdést, hogy vajon a Leuenergi Modellt nem kellene-e a "szervezeti formák" irányában továbbfejlesztetni, hi-

szen azok nélkül nem valósíthatók meg az egyházaknak mában törté-
nő feladatai. /26/. Ebben az értelemben egyet lehet érteni az Ein-
heit vor uns"-Dokumentum tendenciájával, amely abba az irányba
hat, hogy a hit- és szentségközösségen túlmenően az összegyűhöz,
mint szolgáló-közösség, egy közösen gyakorolt hivattal is ren-
delkezzék. /27/. A keresztyénség lelki egysége látható manifesztációt is igényel - ez az, ami a reformációban explicite benne van tekintettel a mára s nem pedig az, hogy "az egyes emberek lelkiismereti közösségének egysége"-elvének kedvéért erről a lát-
ható módon is demonstrálható egységről lemondjunk.

b) A második itt említendő pont az evangélium reformátori ér-
telmezése nevében az ökumenikus dialógus eredményeivel szemben felhozott kifogásokkal foglalkozik, közelebről, ami a szentségek értelmezését, illetve az azokban történő isteni cselekvést illeti. Már a Lima-szöveg keresztségnél. és eucharisziáról szóló része is kiváltott bizonyos tiltakozást, újabban azonban az evangélikus-katolikus bizottság által "Das Herrenmahl" címen publikált szöveggel kapcsolatosan nyilvánulnak meg ellenhangok. /28/. Ezen ellenhangok gondolkodási irányát világosan mutatja az egyik címe is: Úr-vacsora, vagy az Egyház vacsorája? /29/. Nem értenek egyet azokkal a fáradozásokkal, melyek a szentségeket, különösképpen pedig az úr-vacsorát új és átfogó módon próbálják megértetni akkor, amikor az a hála /eucharistia/, az emlékezés /anamnézisz/ és Isten jövetelének kérése /epikléze/ összefüggésében értelmezik. Pedig ezáltal nemcsak hogy olyan dimenziók is felszínre kerülnek, melyek más egyházak tradícióiban erősebben megmaradtak, mint a reformáció egyházaiban, hanem még a szentségekről alkotott biblikus és ősegyházi értelmezésnek is jobban megfelelnek. Ezeknek az elvi fáradozásoknak az eredménye még liturgikus rendek kidolgozásának formájában is lecsapódott, gondolok itt különösen az ú.n. Lima-liturgiára, melynek meggondolásai hasonló elemeket tartalmaznak, mint a 20-as években kezdődött evangélikus ihletésű és igen áldásosnak bizonyuló próbálkozások az úrvacsora újrafelfedezése érdekében.

Az úrvacsorát érintő ökumenikus törekvések ellenzői azzal érvelnek - mint pl. Friedrich Beisser -, hogy amennyiben az egyház "emlékezése" szerephez jut, az "Krisztus cselekvése és jövele helyébe lép" s hivatkoznak a Lima-szövegre, amelyben ez áll: "Az 'anamnézisz', melyben Krisztus, egyháza boldog ünnepe által cselekszik, nem más, mint Krisztus jelenidejűsítése és eljöveteleének előzetes átélése" /30/. Azt állítják, hogy a "fentről lentre" - Istentől emberhez - irány helyébe a "lentől felfelé" irány lépne. /31/. Márpedig - érvelnek tovább - ha az úrvacsorában helyet kap a "Lélekért való könyörgés", ahogy az a Lima-szövegben szerepel, akkor az nem több az egyház imádságánál a mint ilyen az "egyházi triumphalismus" veszélyét hordja magában. /32/. Ha az úrvacsorát hálaáldozatnak értelmezzük, akkor az elveszíti azt a jellegét, hogy ott az ember elfogadja Isten ajándékát /33/. Krisztus rajtunk kívülálló, tőlünk független irgalmas igazságosságát, mely bűneink bocsánatára van, a Lima-szövegben lévő emberi válaszok "belepipik", hiszen - mint mondják - "egyedül az Úr cselekszik s a mi echónk nem tartozik az úrvacsora lényegéhez" /34/. Már maga az elnevezés: "eucharisztia" is jelez valami reformátori gondolkodás számára elfogadhatatlant. Hiszen ha Krisztus áldozatának jelenben történő megismétléséről van szó s arról, hogy eközben kéréseinket

az Atya elé terjesztjük, ezzel a római katolikus bűnáldozat gondolatát értékeljük pozitívan /35/. Mindez azonban magának az evangéliumnak mondana ellent /36/. Különösen erős kritika éri részükről a Lima-szövegnek azt a próbálkozását, amikor az a szentségek liturgiai menetbe történő beillesztésénél a legújabb exegetikai eredményeket figyelembevéve a keresztséget és az úrvacsorát a hűsvét előtti, ill. a már feltámadt és Szentlelkével a gyülekezetben cselekvő Úr akciójának sorrendjébe állítja. Reinhard Slenczka ebben a próbálkozásban a "Szentírás tekintélyének aláadását" látja. Ha a szerzési igéknek "konstituáló és kritikai funkciót kölcsönzünk", akkor "az Úr és a gyülekezet, az Ige és a hit eredeti ellentétét feloldjuk" /37/.

Az előítéletek feneketlen szakadécai nyílnak meg az ilyen kifogások nyomán. Különösen az orthodox teológiát, de a katolikus és anglikán spiritualitást is, de még a református Taizé-szellemiséget is, mint amelyek mindegyike hatott a Lima-szövetségre, sommás ítélettel az evangélium elárulásának nyilvánítja. Végül is persze nem elképzelhetetlen, hogy mindeme tradíciók a szentségértelmezés tekintetében alapvető tévedésben leledzenek. Mindazonáltal el kellene gondolkodni azon, hogy vajon ez a tévedés nincs-e meg már magában az Új Testamentumban is; sőt esetleg éppen magára Jézusra jellemző az ÚT hagyományozás szerinti mondat: "Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre". A lutheránus egyház hitvallási iratai a "szentséget" isteni parancsra tett és Isten kegyelmi Ígéretével ellátott "ritus"-nak értelmezik /38/. Az Úr-vacsorája és az egyház-vacsorája eszerint kizárnák egymást? Joggal érvel tehát Albrecht Perers azzal, hogy a reformáció egyházai a maguk úrvacsorai liturgiájával sajnálatos módon megszegényítették az úrvacsorát, amikor "Isten üdvöcselekvéséért és a Fiú áldozatáért könyörgő imádság" kihagyásával ugyanúgy az epiklézis háttérbe szorításával szolgáltatják ki az úrvacsorát. Lima következménye pedig, az epiklézis hangsúlyozása éppen azt bizonyítja, hogy az eucharistia eseményében az "Istentől való teljes függés" jut kifejezésre és az a tény, hogy az ember imádkozva tekint Istenre, zárja ki és teszi lehetetlenné mind az egyház valamiféle triphalisztikus attitűdjét, mind pedig azt, hogy nem történik az Isten szolgáinak mechanisztikus cselekvésénél egyéb /39/. W. Pannenberg szintén zsákutcának nyilvánította azt a nézetet, amely az Úr-vacsorája és az egyház-vacsorája összeegyeztethetetlen alternatíváival operál. Kérdése ez: "Hol egyebütt legyen hát Krisztus jelen, ha nem az ilyen emlékezésben?", s folytatja azzal, hogy rámutat: az Úr és gyülekezete, mint ellentétes pólusok "mindig is összeköttetésben álltak, már az őskeresztyénség istentiszteleti életében is, éppen a hitvallástétel által, így a hagyományozás által csupán másodlagosan közvetített 'ellentét'" /40/. Pannenberg a reformátorok írásából vett kiváló idézetekkel illusztrálja azt a tényt, hogy az úrvacsorában az emberi hálaáldozat és az Úr ajándéka egyidőben hangsúlyozott /41/. Az ökumenikus beszélgetések során meg kell tanulnunk a Krisztus cselekvésének prioritási elvét, szemben a gyülekezet cselekvésének hangsúlyozásával úgy képviselni, hogy közben az a tény, hogy a szentség valójában mégiscsak az egyház cselekvése is, csorbát ne szenvedjen, hanem természetesen beletartozék már a "szentség" fogalmába is. Csakis így kerülünk összhangba az ÚT igéivel, csak így kerülhetjük el, hogy Isten cselek-

véseről és Igéjéről mondtak túl absztrakt szavak legyenek. Hiszen végülis bármely szó és bármely mozdulat, mely a gyülekezet közösségében hangzik el és történik - még a bibliai igék is - egy szersmind emberi szavak, bizonyoságtevő szavak, imádkozó szavak és emberi gesztusok. Ezekben fordul felénk Isten. Luther szerint is az istentisztelet lényege az, hogy Isten szól s az ember válaszol; a katabatikus isteni és az anabatikus emberi alapvetően egymásban és egymással együtt megy végbe anélkül, hogy az Isten cselekvésének elsődlegessége és szuverenitása ezáltal megrövidülne és csorbát szenvedne. A Lima-szöveg éppen ezt próbálta meg a keresztség és az úrvacsora szentségeivel kapcsolatban érvényesíteni.

c) Az eddig említetteken messze túlmegy az ökumenikus dialógus céljait és eredményeit kifogásoló harmadik kritika, mely szerint az evangélikus és a katolikus gondolkodás alapjai közötti különbség áthidalhatatlan. Ez a megállapítás Elert Hermtől származik, amint azt az "Einheit der Christen in der Gemeinschaft der Kirchen /1984/" c. könyvében, valamint számos egyéb cikkben kifejtette. Ezekben valójában nem tesz egyebet, mint hogy folytatja azoknak a korábbi tanulmányoknak a sorát /Schleiermacher, Barth/, melyek alátámaszthatják a katolikus-evangélikus alapvető ellentétézisét. Ez az alapvető ellentét Herms szerint különösen a katolikus és evangélikus kinyilatkoztatás-értelmezés ellentétében válik kontradiktórikussá, amely ellentét az oka a továbbiaknak, mint pl. az egyház, az egyházi hivatal és az ökumenizmus koncepciói. Herms a maga téziseit elsősorban a Rahner és Fries által előterjesztett tervezet kimerítő kritikájának szánta az "Einigung der Kirchen" ellen, de egy szersmind a Lima-papírokat is figyelembe vette kritikájában. /42/.

Herms ellenvetésének lényege a katolikus kinyilatkoztatás-értelmezés tekintetében abban áll, hogy ott Isten kinyilatkozatott cselekvése az evangélium értelmezésének és továbbadásának emberi szempontjai alá vetett. Ezek az emberi szempontok pedig mind a római katolikus egyházi hivatal elvi értelmezése, mind pedig annak gyakorlata területén elfoglalják az Isten Szentleke, s kinyilatkoztatás és az evangélium végső soron pedig Isten szabadságának a helyét. Ezáltal a kinyilatkoztatást úgy kezelik, mint az ember birtokába került javakat, mely a püspök értelmezése által válhat csak Isten üdvösségünket szolgáló ajándékává s mint ilyen, vak engedelmisséget követel magának /43/. Szerinte a Lima-dokumentum "egyházi hivatal" értelmezésének szakaszában, de különösen az ordinatio kérdésével kapcsolatban ugyancsak az a tendencia figyelhető meg, hogy Isten autoritását összekeveri és felcseréli azok tekintélyével, akiknek jobb híján a hivatal adatott s ezzel "mind az egyetemes papság reformatori elvének, mind pedig az opus Dei és az opus hominum credentium világos megkülönböztetésének és egyértelmű rangsorolásának ellentmond /44/. Ezzel a katolikus értelmezéssel áll szemben Herms szerint a reformatori - s egy szersmind természetesen az evangéliumnak megfelelő - kinyilatkoztatás- és egyházi-hivatal értelmezés, mely szerint kinyilatkoztatásról kizárólag akkor beszélhetünk, ha egy Szentlélektől rabulejtett ember számára nem diszponálható módon az evangélium benne evidenssé válik. Ebben az értelemben tehát a kinyilatkoztatást semmi módon nem lehet se továbbadni, se tradálni, legfőljebb bizonyosságot tenni róla, s mivel ez így van, azért tagadható, hogy az Ige szolgálatának - tehát az egyházi hivatalnak - bármilyen kinyilatkoztatást, vagy üdvösséget közvetítő funkciója lenne /45/. Ahogy ez az alap

meghatározza az igehirdetést, ugyanugy meghatározza szentségek értelmezését is. Herms szerint a szentségekben nem történik Isten Szentlélek-általi kiengesztelő cselekvésének jelenidejűsítése, hanem azok csupán bizonyoságtévések, melyekkel a szabadon, általunk nem diszponálható módon értünk cselekvő Istenre mutatunk. Az igehirdetés és a tanítás "nem fejtik ki a kinyilatkoztatás lényegét", hanem csak Isten kegyelmes cselekvésére utalnak /46/. Ugyanígy a Szentlélekben meglévő egység a keresztyénységben belül semmilyen módon nem manifesztálható, nem demonstrálható, nem bemutatható, hanem csak megvallható /47/. Az egyház egysége, mint már említve lett, "az egyes emberek lelkiismereti közösségének egysége" s ezért mindenfajta törekvés, mely ezt strukturális, vagy dogmatikai formákkal láthatóvá próbálná tenni, a római triumphalizmus jele /48/.

Herms téziseit megjelenésük óta heves kritikák érték, de - s ez megint csak jellemző a helyzetre - bizonyos helyekről pozitív visszhangra talált. Azt a tényt mindenképpen pozitívan kell megítélnünk, hogy Herms szándéka a különbségekre nagyvonalúan fátylat borító próbálkozások ellen irányul. Továbbá az is kétségtelen - különösen a könyve végéről adott szóbeli nyilatkozatai alapján -, hogy bizonyos pozitív ökumenikus érdeklődésnek nincs híjával még akkor sem, ha az általa kidolgozott "kontradiktórikus ellentétek" mibenlétére végülis nem derül fény, hanem meglehetősen rejtélyesek maradnak. Ellent kell azonban határozottan mondani akkor, amikor ő az /állítólagos/ alapvetés ellentétekről beszél. Az a mód, ahogy Herms a katolikus pozíciót jellemezte, joggal váltotta ki a katolikus oldal kritikáját is /49/. A Lima-szövegek általa adott interpretációja sem kielégítő /50/. Legfőképp azonban az vitatható, hogy az ő kinyilatkoztatás-, és egyházi hivatalértelmezése lenne a reformátori, ráadásul az evangélikus. Csak hogy egyet említsünk: a reformátori-lutheránus meggyőződés az - legalábbis a CA V. szerint -, hogy az Ige és a szentségek is eszközök, melyek által a Szentlélek /minden kikötés nélkül/ adatik. Az üdvösség és a hit természetesen a szabad Istentől függ, amit persze a katolikus tanítás is jól tud. Evangélikus-reformátori felfogás szerint tehát az Ige és a szentségek az üdvösséget közvetítő eszközök és olyan egyházi cselekmények, melyekben több történik, mint csupán rámutatás, utalás az üdvösségre és a kinyilatkoztatásra. A reformátori kinyilatkoztatás-fogalom a kinyilatkoztatás megtörténtével nem korlátozhatja egy igazság szubjektív evidenciá válására. Ami pedig a reformáció ökumenikus alap-programját illeti, t.i. a CA VII-ben szereplő "consentire", azaz az egyház igehirdetésének lényegét tekintő konszenzus, ugyancsak fontos az egyház lelki egysége szempontjából. /51/

III. A REFORMÁTORI PROPRIUM

Az előbbieken tárgyalt és az ökumenikus dialógust kritizáló hangok egy komoly és aggasztó kérdést vetnek fel. Ezek a kritikák nem kevesebbek, mint annak a félelemnek adnak hangot, hogy mind a Hit és Egyházszervezet komisszió, mindpedig a bilaterális dialógusok és azok minden eredménye olyan ösvényre vezet, melyen a reformáció által felfedezett evangélium lényege kerül kockára.

Nem csupán arról van szó, hogy a dialógus néhány részeredményét éri kritika /mint pl. az NSZK-ban folytatott konzultáció alkalmával Jézus Krisztus áldozatának témájával kapcsolatban/, hanem úgy látjuk, hogy magát a "konszenzus-ökumenizmust", annak értelmes voltát és célját, azaz az egyházak látható egységének megvalósítását tekintik a reformátori gondolattal össze nem egyeztethetőnek.

Ebben a helyzetben tehát újra el kell gondolkodnunk azon, hogy mi valójában az a reformátori proprium, mellyel az ökumenéhez hozzájárulhatnak? Ez természetesen magán az evangélikus teológián belül is vitatott. A "Reformatorsche Kirchen und ökumenische Bewegung" című már többször említett memorandum, melyet öt ökumenikus intézet fogalmazott meg, második részében részletesen felsorolja és bemutatja "a reformációi bizonyágtétel" lényegesebb elemeit. Ezek vezérszava reformáció "egyedül" kifejezése: egyedül Krisztus, egyedül hit által, egyedül a Szentírás /53/. Úgy tűnik, hogy az ökumenikus dialógus útját és célját kritizáló s az előbbieken már idézett tanulmányok is mintha csupán végül is ezt a reformátori "egyedül"-t reklamálnák és kérik számon. Minden fenntartás végül is abból a félelemből ered, nehogy az ember, vagy az egyház lépjen illegitim módon Isten cselekvésének helyébe. Ha arról beszélünk, hogy a gyülekezet cselekménye által /"in, mit, unter"/ Isten cselekszik, "az Őr kegyelmi munkájának elsődlegessége", az "externitása" kerül veszélybe s Isten Igéje elhomályosodik, ha a középpontba a gyülekezet kegyes cselekedete, vagy vallásossága lép /54/. Mindez természetesen annak a következménye, hogy az "egyedül"-kijelentések értelmezése maga is vitatott. Ha pl. az egyik Memorandum azt írja, hogy "Isten Jézusban megmutatott szeretetének föltétlen volta kizárja az ember üdvössége érdekében tett együttműködését /55/", akkor ez igaz megállapítás, de csak akkor, ha egyszerűen nem zárja ki azt, hogy az Isten ébresztia választ is az emberben. Hitben természetesen, de amely hit egyidőben az ember egész életútját meghatározó tényező. Márpedig ez ugyanacsak döntő az üdvösség szempontjából! Luther beszélt ilyen értelemben a "cooperatio"-ról /56/. Ha azt állítjuk, hogy a Szentírás tekintélye "semmilyen rajta kívül álló érveléssel nem garantálható" és hogy "semmilyen írásmagyarázati módszer nem szavatolhatja Isten Igéjének hatékonyságát" /hat persze, hogy nem! / 57/, ez csak akkor igaz, ha egyidejűleg figyelembe vesszük és meggondoljuk azt a tényt, hogy már maga a kénonképzodes is az egyház tette volt, ami azt jelenti, hogy a Szentírásban egy egyházi alapkonszenzus eredményét tartjuk kézben. Azt is figyelembe kell venni, hogy a lutheránus önértelmezés szerint az egyház hitvallása, mint norma normata a szentírasmagyarázat mértékadó meghatározója s hogy az írott Ige - épp az evangélikus felfogás szerint - csak az ige hirdetés által kifejtve válik ismét "viva vox Evangelii"-vé. Mindezt a Memorandum nem tisztázza kellőképp, hanem megmarad valamifajta absztrakt teológia-szinten, mely figyelmen kívül hagyja, hogy Szentírás minden egyes szava egyszerűen emberi hitvallás is és mint ilyen, hiteles apostoli bizonyíték arról az egyházzal, mely azt normájaként elfogadta. Végül, hogy az egyház "az üzenet közvetítője", de nem "közvetítője az üdvösségnek" /58/ azért mégsem olyan rettenetes és kibékíthetetlen ellentét.

Ebben az összefüggésben hadd emlékeztessünk a Luther-kutatásban már gyakran tárgyalt kérdésre, amely Luther reformátori felismerésére, illetve a reformátori döntő fordulat idejére vonatkozik. Ebben a kérdésben ugyanis ismétcsak szisztématikus döntések határozzák meg azt, hogy valójában mit is nevezünk "reformátori"-nak. Például mi lenne, ha a Római levél magyarázatát, vagy a heidelbergi disputációt csupán "előreformátori" időszaknak neveznénk, mondjuk az 1519-ben elhangzott úrvacsoráról szóló igehirdetéssel összehasonlítva és azt állítanánk, hogy abban "a valódi reformátori felismerés valójában nem érvényesült" /tekintettel arra a megállapítására, amelyből az tűnik ki, hogy ott a gyülekezetet és az emberi erkölcsöt az üdvösség elérésében jelentős szerephez juttatta/ /59/?

De másféleképpen is fel kell tennünk a kérdést. Tényleg az lenne jelenleg a reformáti egyházak legkomolyabb feladata, hogy az ökumené más egyházait - elsősorban a római katolikus és az orthodox egyházakat - Isten szuverenitására és prioritására emlékeztesse, figyelmeztesse? Lehetséges, hogy a reformáció korában ez volt szükséges, de az is lehet, hogy ma éppen fordítva van! Mindenesetre elgondolkoztató, hogy a "Zur Lage des Glaubens" címen megjelent J. Ratzinger bíborossal készített /s igaz, sok kijelentésben nem problémamentes/ interjúban /60/ szerinte korunk hitkrízisének az oka abban van, hogy ma az egyház önmagát nem Krisztus egyházának, hanem emberi szervezetnek, emberi managementnek értelmezi. "Amire az egyháznak szüksége van, hogy a mindenkori ember igényeinek megfeleljen, az nem management, hanem az egyház szent-volta" /61/. Ismételten hadd emlékeztessünk a Lima-szöveg "eucharisztiairól" mondott - és még a legorthodoxabb gondolkodásnak is megfelelő - kijelentésére, mely szerint az úrvacsorai liturgiában az epiklézisz "az egyház Istentől való tökéletes függőségét juttatja kifejezésre /62/.

Ezt a pontot aligha tekinthetjük valamiféle reformátori propriumnak /mégkevésbé "kontradiktórikus ellentétnek"/, legföljebb az üdvértelmezés egyfajta olyan specifikus paradigmájának, amelyben az üdvösség a római katolikus és orthodox tradícióhoz képest egyértelműbben perszonális kategóriaként jut kifejezésre, /mint amely nem más, mint az Isten könyörületességében való hívő bizakodás/. De ha így van, nem kell-e nyitottnak lennünk más "paradigmák" felé is, ahogy az "üdvösség"-ről már az ÚT is különböző paradigmák nyelvén beszél! Egyébként az üdvösség reformátori - de legalábbis lutheri - értelmezéséhez szorosan hozzátartozik Isten kondészcendenciájának, a Názáreti Jézus emberré alacsonyodásának, szegény, emberi vonásainkat hordozó jellegének hangsúlyozása, amely egyértelműen meghatározza azt a módot, ahogy őt követve engedelmességben járhatunk. Ha az E. Herms föltételezte "radikális szakadék" az opus hominum és az opus Dei között /mely ráadásul csupán az egyes emberen belül hat/ valóban a "reformátori" jelleg lényege lenne, érthetetlen lenne az, hogy miért érdekelte volna Luthert annyira az a kérdés, hogy miként van jelen Krisztus az úrvacsora egyházi-emberi cselekményében.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK

Ezekből az alapvető megfontolásokból három olyan végkövetkeztetés adódik, mely konkrét formáit tekintve igen közel áll a Faith and Order jelenlegi programjához.

a) A reformáció igen mélyen érdekelt a hit és evangélium igazságának konszenzusában. A CA V szerint az egyház valódi egysége a "consentire de doctrina evangelii et de administratione sacramentum" elvének megvalósulásakor jönne létre. Ezen egy olyan konszenzust ért, amely szavakban úgy megfogalmazható, ahogy azt maga a CA is megkísérelte megfogalmazni. A konszenzus iránti érdekelttség oka pedig az, hogy a reformátorok számára a tanítás és az igehirdetés több volt, mint teológiai elmélet. Úgy látták, hogy abban maga Isten fordul övéihez s mi erre hivatkozó bizonyossággal válaszolunk s ha ez a válaszadás elmarad, az veszélyezteti az üdvösséget. A reformáció ezért tartott ki szilárdan az ősegyházi hitvallások mellett, mint amelyek az egy egyház melletti konszenzus bizonyítéka. Ezek a látszólag magától értetődő dolgok ma azért hangsúlyozandók, mert egyesek részéről nem csupán az egyes ökumenikus konszenzus-keresés próbálkozásait éri kritika, hanem általában az ökumené konszenzus-vágyát minősítik a reformátori üzenettől Róma irányába elhajló triumphalisztikus zsákutcának. Időközben természetesen hangsúlyozni kell azt is, hogy az igazság gyakran különböző módon történő kifejezésre juttatása az egyházi közösséget nem teszi semmissé /K. Rahner szavaival élve "ismeretelméleti toleranciára" van szükség/ /63/. Ugyanez érvényes egyébként az azonos felekezeten belüli teológiai feszültségekre és különbségekre is.

Ezek alapján nagyra kell értékelni nem csak azt az egész folyamatot, mely a Lima-szöveg megszületéséhez vezetett, hanem főképp az ehhez csatlakozó Faith and Order tanulmányt, melynek címe: "Auf dem Wege zu einem gemeinsamen Aussprechen des einen apostolischen Glaubens heute". E tanulmánytervezet célja az, hogy az ökumené egyházait serkentse hitkonszenzusuk olyan megfogalmazására, mely a keresztség, úrvacsora és egyházi hivatal témáin túlmenően a három hitágazat egészét átölelné. Az, hogy eközben a NC-ből /Nicea-Konstantinápolyi Hitvallásból/ indulnak ki, arra az egyszerű okra vezethető vissza, hogy abban hitünk kifejezésének olyan megfogalmazását tarthatjuk már kezünkben, mely ténylegesen összeköt. Erről a közös alapról elindulva képzelhető el és kívánatos hitünk kifejtésének többfajta formáját megfogalmazni. Mindehhez szükségünk van arra a meggyőződésre, hogy az ilyen megújult hitvallástételünk munkái közben igenis létezik egy közös értelmezési alap, amelynek éppen egyik jele az a fáradozás, hogy egy ősi hitvallást most közösen kifejtünk és hogy megpróbáljuk mai hitünket közösen artikulálni. A legnagyobb probléma, mely e tanulmányi munka közben számunkra felvetődött az, hogy mit kezdjünk azokkal a minket felekezeten kívül szintén kötő hitvallási iratokkal és dogmákkal, melyek elsősorban a 16. századtól kezdődően alakultak ki. Ebben a vonatkozásban megint csak egymás kölcsönös megértésére van szükség, mely a bilaterális dialógusok során részben már meg is valósult, de pl. az I. Vaticanum értékelésével kapcsolatban még nem. Valamifajta egyszerű visszavonulás a NC alapjára, mint közös alapra - amint azt J. M. Tillard javasolta /64/, véleményünk sze-

rint nem elegendő. Jelenleg a Faith and Order komisszió az NC olyan "explicatio"-ján dolgozik, melyet - ha minden jól meg - a Hit és Egyházszervezet 1989-re tervezett világgkonferenciája elé terjeszthetünk.

b) A fenti megfontolásokból eredő második végkövetkeztetés ez: az ökümenében egymás irányába kell közelednünk a Szentírás Jézus Krisztus színe előtt történő közös hallgatása terén is. A különböző ökumenikus egységmodellek feletti viták során bebizonyosodott, hogy a "konziliáris közösség" és a "megbékélt különbözőség" modelljei közel sem zárják ki egymást. Különösen akkor nem, ha a "megbékélt különbözőség" olyan irányban folytatódik, melyben a felekezeti pozíciók bizonyos mértékig módosulhatnak s ezáltal az evangélium elárulását emlegető kölcsönös szemrehányás jelentőségét veszti /65/. Amint a Leuenergi Konkordia példája mutatja, a résztvevő felek ilyenirányú módosulási készsége már meg is történt. A Lima-szövegben is egy olyan próbálkozást tartathatunk kézben, ahol a keresztség, az úrvacsora és az egyházi hivatal kérdésében a résztvevők egymás irányába közeledtek, habár kezdetről fogva világos volt, hogy a bizottságban résztvevő egyházak egyike sem mondhatja majd el a végső szövegről, hogy az a saját tradícióját maradéktalanul tükrözi. A Lima-Dokumentumhoz hasonló próbálkozások megmutatták azt, hogy a különböző keresztény tradíciók mégsem különböző csillagrendszerekben helyezkednek el, hanem a különböző artikulációk ellenére is a hit közös valóságát bizonyítják, de azt mindenestre, hogy nincs köztük "kontradiktórikus ellentét". A 20. század egyházainak fejlődése összességében számtalan olyan folyamatot mutat, melynek során az egyes felekezetek a szó eredeti értelmében "rezeptálták" a másik felekezet tradícióját /66/ s erre a folyamatra igazában nem lehet a "terminológia-politikai intézkedések" /67/ bélyegét rásütni. Anakonisztikusnak tűnik, ha ma a protestantizmust, ill. a katolicizmust a "status quo ante" szellemében restaurálni akarnánk. A Lima-szöveg szakszerű és akár kritikai vizsgálata csakis akkor lehetséges, ha késznek mutatkozunk kilépni saját tradíciónk bástyái mögül. A Faith and Order komisszió tagjai már évek óta keményen gyakorolják a kölcsönös recepciónak ezt a folyamatát anélkül, hogy ezzel saját tradíciójukkal szükségszerűen ellentmondásba kerültek volna.

A Lima-szöveg jövője tehát az egyházak eme készségétől függ, illetve azok készségétől, akiknek - beleértve a szakteológusokat is - azokban szavuk van. Pillanatnyilag a kritikai tanulmányok áttekintésén dolgozunk, mely természetesen 1985. december 31-ével nem zárult le. Az egyes egyházaktól beérkezett állásfoglalásokat a genfi titkárság kiértékeli. Arra törekszünk, hogy ezek végeredménye /legalábbis egyelőre/ ne vezessen a szöveg további revíziójához, de a Hit és Egyházszervezet 1989-re tervezett Világgkonferenciáján szintén megtárgyalásra kerüljön. Ott kell aztán majd az ökumené útjának helyzetéről véleményt formálni és arról tanácskozni, melyek legyenek a további lépések, s hogy egyáltalán tovább kell-e haladnunk a Lima-szöveg útján, esetleg annak egy további átdolgozott formájában; hogy az egyes egyházak milyen lépések megtételére szánják el magukat, stb. Az is lehet, hogy a keresztség az eucharisztia és az egyházi hivatal kérdéseinek konvergenciájá-

ért való törekvések útján elérteünk egy olyan ponthoz, amelyen tovább már nem léphetünk s ezért az ökumenikus közösség más területein kell munkánkat folytatnunk.

c) A harmadik végkövetkeztetés az összegyeházi egység az előbbieken már említett struktúrái, ill. modelljei kérdésére vonatkozik. Ahogy láttuk, a kérdés itt az, hogy milyen legyen az egyház szociálformája, miután az hitében felismerte a Szentlélek egységét? Nem arról van szó csupán, hogy az egyházon belüli közös döntéshozataloknak, vagy az egyházvezetési felelősségnek milyen struktúrái lehetségesek. Valójában arról van szó, hogy az egész keresztyén élet közös formája s általában a közös felelősség milyen formát öltson annak érdekében, hogy a világban s a világot szolgálhasson. Amint a béke kérdése körüli vita és egy béke-zsinat terve körüli vita mutatja, ez egyáltalán nem a legkönnyebb feladat. De hogy ebben a kérdésben is a keresztyén egyházak egységének a kérdése a döntő elem - túl azon, amit az evangélikus tradíció szoros értelemben véve az egyház egységei tanít -, azt az ökumenikus mozgalomból már megtanultuk.

Ebben a tárgykörben nemcsak az egység modelljeiről publikált ökumenikus tárgyalások anyaga nyújt jó szolgálatot, hanem a Lima óta a Faith and Order keretein beindult "Einheit der Kirche und die Erneuerung der menschlichen Gemeinschaft" című tanulmányi program is, mely e bizottság jelenlegi munkájának harmadik súlypontját képezi. Ez a tanulmány azokat a kérdéseket próbálja új formában felvetni, melyeket az 1974-ben készült "Einheit der Kirche - Einheit der Menschheit" című tanulmány vetett fel, de amely kézzelfogható eredményre nem vezetett. A címnek ezzel az újrafogalmazott formájával elhagytuk az "Einheit der Menschheit" túlságosan nagyigényű és problémás kérdéskörét és ahelyett a világ megújulási folyamataira tereltük a figyelmet. Azokra a folyamatokra, melyek gyakran az egyház határain kívül mennek végbe. Szándékunk szerint e tanulmány célja az lenne, hogy az EVT különböző akcióinak összefoglalását adja s ezzel a Világszövetségen belül is lehetővé tegye az orientálódást /68/.

Természetes dolog, hogy Isten Országa tényleges felállításáról szó sem lehet az ökumenikus törekvések során. Az ellenben, hogy Isten Országának jelei közös cselekvésünk során nyilvánvalókká legyenek, amely jelekedéseket a mindnyájunkban munkálkodó Szentlélek tesz lehetővé, az kétségtelenül a reformáció által elkötelezett egyházak tagadhatatlanul leglényegesebb ökumenikus elkötelezettsége. Valami máshogy értelmezett /s ezzel félreértett/ Két-Birodalomról szóló tanítás nem jöhet szóba reformátori programként! /69/

Az ökumenikus törekvések fő feladatát, hogy t.i. az egyházak látható egységére és a világot való közös szolgálatra törekszik, összefoglalhatjuk a "Dienst der Versöhnung" megfogalmazással. Ezt a kiengesztelődést Isten ajándékozza az embernek és az egyháznak. Ez a megbékélés azonban ugyanakkor az ember-ember közötti viszonylatban is tovább működik és formát ölt. Ahol tehát a keresztyének és az egyházak közötti megbékélés hiányzik, az annak a jele, hogy ott Isten Lelke nem működik, s így ott mind a tanítás, mind pedig a gyakorlat hamis és nem az igazságból van. Éppen ezért az egység megléte nem más, mint a keresztyén tanítás és élet igazságának bi-

zonyítéka /70/. Definitív módon mindmáig nem bizonyítható egyértelműen, hogy a történelem oly számos egyházi szakadására nézve is érvényes-e ez a kritérium, vagy pedig inkább az absztrakt-teoretikus igazságfogalmak, vagy esetleg kérdéses hatalmi-politikai érdekek játszottak-e szerepet. Korunkban mindazonáltal nemcsak az egyház számára létkérdés, hogy szert tegyünk egy átfozó igazságfogalomra. Arra az igazságra ugyanis, mely a megbékélésből él. A reformátori felismerésekből csak azt tekinthetjük a Szentírás üzenete valódi tolmácsolásának, az ökumené és az egész világ élte érdekében végzett valóban segítő hozzájárulásnak, ami hozzásegít minket ezen az úton járni.

Ford.: Bizik László

Közép-Amerika pártolói

1 - Evangélikus keresztyének

kezdeményezése az elnyomottakért

Hogyan viszonyulnak az USA Közép-Amerika politikájához az itt élő evangélikus amerikai állampolgárok? Két évvel ezelőtt találkoztam Kenneth Mahler panamai evangélikus püspökkel, azóta kapom az ő és felesége által szerkesztett "Panama Update" című információs lapot, amely elsősorban az USA-ban élő evangélikus keresztyének számára szól. Az 1986. februári szám válaszol a bevezető kérdésre és minket is illet, mivel mi is lojalitásbeli konfliktusban vagyunk abban a tekintetben, hogy szövetségeseink jelenlegi politikájának, vagy Közép-Amerikában élő keresztyén hittestvéreink hangjának biztosítsunk elsőbbséget.

Az előbb említett levél ezzel a mondattal kezdődik: "Az elnök javaslata a kontrák fokozott katonai segítyezésére, de ugyanígy az a folyamatos támogatás amit kormányja El Salvador hadseregének ad, mindenekelőtt a civil lakosság elleni bombatámadások lehetővé tételével, elkerülhetetlenné teszik számunkra - akiknek adójából ez a mézszárlás és ez a terrorizmus folyik, hogy erősebb nyomást gyakoroljunk az általunk választott kongresszusi képviselőkre."

Itt tehát egy olyan felhívásról van szó, melynek lényege, hogy alakítsanak Közép-Amerika érdekében lobbyt azaz befolyásoló testületet. Az USA-ban élő keresztyének felszólítást nyerneik továbbá arra, hogy mindenki lépjen érintkezésbe kongresszusi képviselőjével. Mahler püspök egészen konkrét javaslatokat ad:

1) Tájékoztadjon amennyire csak lehet.
2) Legyen udvarias és megfontolt. Teljes nyugalommal terjeszse elő Közép-Amerikában élő keresztyén testvéreinek ügyét, akik értelmetlenül szenvednek. Hangsúlyozza, hogy az ott élő emberek helyzete egy jóakarató politika következménye, de az Ön tapasztalatai tragikusak.

3) Hivatkozzon olyan embereknek a tanúvallomására, akiket ismer. Próbáljon meg előzőleg olyan emberekkel beszélgetni, akik Közép-Amerikában éltek, s ha lehet vigye is őket magával.

4) Legyen pozitív véleménnyel. Kezdje a beszélgetést azzal, hogy képviselőjének valamely ténykedését, vagy állásfoglalását méltatja. Nyilvánítsa ki véleményét, hogy megérti, egy képviselő nem tud mindennek utánajárni. Ezzel lehetőséget ad neki, hogy ismeretei hiányára hivatkozzon.

5) Legyen kitartó, anélkül, hogy terhesnek tűnne fel. Ez többféle eljárást jelent: így levélírást, telefonálást, táviratozást, vagy éppen látogatásokat. Ezt "Lobby képzésnek" nevezik s az emberek milliói cselekszenek így. Ez egy olyan ajtó, amelyet a demokrácia nyit ki számunkra.

6) Imádkozzon minden lépés előtt és után és legyen nyitott a Lélek ereje és jelenléte számára. Egészen biztos, hogy ezzel Krisztus népét szolgálja.

Ezek lennének a javaslatok a Közép-Amerikát támogató lobby megalakításához. Mellékelten közöljük a térség államaira vonatkozó tényeket rövidített formában:

Guatemala: Az újonnan választott polgári kormányzat reményit ad a nagyobb mozgás és szólásszabadságra. A "koordinációs bizott-

ságnak" azonban továbbra is meg van a lehetősége a közvetlen katonai beavatkozásra. Különösen a vidéki egyházi elöljáróságok sok tagja egyelőre kivár és inkább rejtőzködve marad. A menekültek egyáltalán nem sietnek haza. A politikai gyilkosságok száma az új kormány alatt ismét emelkedett.

El Salvador: Római-katolikus egyház vezetők, mindenekelőtt Rivera y Damas san salvadori érsek nyilvánosan ítélte el a közelmúltban a polgári lakosság válogatás nélküli bombázását a kormánycsapatok által. Egy a felkelők vidékén /Guazapa és Chalatenango tartomány/ levő gyülekezetben tett látogatása után Rivera y Damas püspök személyes tapasztalatai alapján erősítette meg a brutális eljárás tényét. A protestáns egyházi vezetők saját forrásaik alapján ugyanezt erősítették meg.

Honduras: Úgy a protestáns, mint a római-katolikus egyházi vezetők továbbra is nyilvánosan tiltakoznak a kormány és a hadsereg felelősei által végrehajtott illegális letartóztatások, emberrablások, kínzások ellen. Mindezeket túl, a salvadori menekülteket sokszor bántalmazták a hondurasi katonák. Egyházi alkalmazottak a legutóbbi időben örvendetes módon nem estek áldozatául közvetlen agressiónak.

Nicaragua: A nicaraguai egyházak az állampolgárokkal együtt több mint 10 000 ember halálával vádolják a kontrák akcióját. Gondterhelten kérdezik, hogy az USA-ban élő hittestvéreik vajon elegendő nyomást tudnak-e kifejteni annak érdekében, hogy ezeknek az erőszaktevőknek az USA részéről való támogatása megállíttassék. A halottak közül több mint 2 000 gyermek, akik közül sokakat, szüleik szeme láttára gyilkoltak meg. A gyászistentiszteleteken gyakran hangzik el olyan kérés Istenhez, hogy ő az USA-ban támassza fel fiaikat és leányaikat, hogy így a felelősségteljes eljárást lehetővé tegye számukra.

Costa Rica: Sok egyházi csoportosulás, mindenekelőtt az itt csak nemrégiben feltűnt szekták a félelemmel és a gyűlölettel játszanak, mivel a costa ricai információs szervek szünet nélkül Nicaragua és az "ördögi kommunizmus" ellen uszítanak. Ezen a módon próbálják az embereket megfélemlíteni és a belépésre vagy az anyagi támogatásra rábírní. A történelmi egyházak némely tagjai megpróbálnak ellenállni ennek a hatalmas áradatnak és igyekeznek legalább a kapcsolatok fenntartásának lehetőségét megőrizni Nicaraguával, s egyházaival.

Panama: Az egyházak szabadon működhetnek és tanúskodhatnak az evangéliumról. A rettegett katonai puccs nem történt meg /legalábbis egyesek szerint még nem/. Mindenesetre a kormánysszervek azon tagjai részéről, akiket a hadseregtől vettek át, történnek kísérletek, hogy olyan lelkeseket, "akik a politikába avatkoznak" megfenyegessenek. Ez mindazokra vonatkozik, akik igazságosságról, vagy az emberi jogokról beszélnek.

A Közép- és Dél-Amerikában levő egyházak helyzetéről szóló beszámolók benyomásai kapcsán sokan megkérdeztek engem, hogy idehaza mit tehetnek a keresztyének. Az a válasz, amit a Közép-Amerikában élő keresztyének az USA-ban élő hittestvéreiknek adtak, talán a mi kérdéseinkre is válasz lehet - nem csak Amerika tekintetében.

Lelkiség, spiritualitás a teológusok életében

- Csendesnap, 1986. február 1.
dr. Hafenschner Károly
Jn 15, 1-8; Zsid 12, 1-3. 12-15.

1. Köszönöm az előlegezett bizalmat, és a 17 konkrét kérdés amelynek csaknem mindegyikét igyekeztem feldolgozni, figyelembe venni.

2. Testvérként, idősebb testvérként állok itt most, nem tanárként, nem tanítok, inkább együtt gondolkodom veletek.

3. Amit mondok, nem tantárgy, amit az intellektusunkkal el kell sajátítani, inkább olyan gondolatok, esetleg provokáló mondatok, amikhez egész egzisztenciákkal viszonyulni kell.

Leírt szavaitokból egy bizonyos segélykiáltást hallottam: Itt van valami elhanyagolt, félretolt, vagy félrelökött, mellőzött valóság: a lelkiség, amit szeretnétek beemelni, vagy újra beemelni egyéni és közösségi életetekbe: mintha elteltek volna a szavaktól, csömört kaptatok. Túlságosan sok van belőlük teológus életekben, s most feltört a vágy a csöndre, az értelmes hallgatásra, koncentrált gondolkodásra, összeszedett magatartásra, mélybe látó meditációra... Az információdömping eltelített, az információ-özön kimerített, a sok kommunikáció kifárasztott - valami másra vágytok... s ha jól hallom, féltitek az egyházat, a ma - és még inkább a holnap egyházát, - hogy csak beszélni fog, ismét csak beszélni, nem veszi észre, hogy a szó elveszítette hitelét, és a prédikációcentrikus egyház nem akar tanulni semmit abból, ami körülötte és az emberekben végbemegy. Mi lesz így velünk? A lelketek elhanyagolásától, sőt elvesztésétől féltetek, ezért kell az eddiginél jobban ápolni a lelkiséget, a spiritualitást. Ha jól hallottam, így szólt a segélykiáltás: mentsétek meg lelkeinket!!! S amit mondok, nem más, mint kísérlet a segítségnyújtáshoz... Öt szót akarok szólni ezekről a kérdésekről.

1. Az igény a lelkiségre jogos, és az utóbbi évtizedben, vagy másfél évtizedben meglepően széleskörű... meglepő méreteket ölt a csendre vágyás, a szakrális csendre vágyás... nemcsak nálunk hanem Európa-, és Amerika-szerte, nemcsak a mi felekezetünkben, hanem a rómaiaknál, anglikánoknál, de a tőlünk teológiailag balra elhelyezkedő felekezetekben is. Vannak bizonyos fázis-eltolódások, nem mindenütt jelentkezik egyenlő intenzitással, de lényegében az említett területeken mindenütt fellelhető az egyházakban, egyértelműen nálunk is... Interkonfesszionális és transzkonfesszionális igény ez. Az egyházak csak tanítást adnak, letisztult vagy konfúzus dogmákat, de az élethez, az élményhez, tapasztalathoz kevés köze van mindennek - vagy másként is jelentkezik ugyanez: túlságosan is sokat foglalkoznak etikai kérdésekkel, ember és ember közti relációkkal, s közben éhezik a lélek, félelemérzet támad: árvak vagyunk a kozmikus szélben... hiányérzetben szenvedünk, senki sem gondol lelkünkre... túlságosan sokat foglalkozunk az idővel, és keveset az örökké-

valósággal... S közben talán egy lemaradás-érzet is gyötör: hátha a másik felekezetben ezt már jobban észrevették, és gyógyítják is, mi menthetetlenül lemaradtunk: talán a katolikusoknál, talán a kis közösségekben, talán kis felekezetekben, szabad egyházi közegben nem didereg így a lélek... Lelkiség, spiritualitás? Mintha ez idegen lenne a lutheranizmustól? Mintha Luther és a reformáció elveszítette volna ezt a dimenziót? Mintha túlságosan gyorsan felszámolta volna a szerzetesi életformát, s vele a meditációt, elmélkedést, kontemplatív típusú keresztyénséget? Mintha már mi is szekularizáltan azt vallanánk, hogy csak kenyérrel él az ember, s az van, amit empirikus valóságnak ismerünk, amit kezünkkel, vagy meghosszabbított érzékszerveinkkel, műszereinkkel ragadhatunk meg? Ínségben van a lelkünk...

A lelkiség évtizedek óta igényként jelentkezik: volt, amikor azt mondtuk, hogy teológiánkból is hiányzik, vagy vérszegény a pneumatológia, és keresztyén életünkben hiányzik a lelki elem. Hans Urs von Balthasar német róm. kat. teológus már 1948-ban ezt írta le: a nyugati teológia veszélye, hogy térdeplő teológiából ülő, íróasztal-teológia lett, s utalt az orthodox többletre. Walter Kasperai egyszer részt vett a KB-ülésünkön, azt írta: Nincs teológia személyesen elsajátított hit nélkül, vagyis nincs teológia igazi spiritualitás nélkül. Ilyen meghatározások ismeretesek: A lelkiség az átalakult ember élete - "a Szentlélek élete az emberben". Volt idő, amikor a róm. kat. teológiában a spiritualitást mindenekelőtt az Isten Lelke tevékenységének tartották, s a lelki élet másik oldala az aszkézis, az állandó edzés, fáradozás, lemondás, erőfeszítés. A keresztre feszített Krisztus követése radikalitást jelent, kereszthordozást, Krisztussal való életet. A spiritualitáshoz ma valami misztikus jelleg is párosul a szó jó értelmében, hogy ti. az üdvösség történetének és megtapasztalásainak mélységi dimenzióit jelöli. A misztika a bízó hitnek, önátadó teljes szeretetnek eseménye. Mai teológusok írják: A lelkiség, a Szentlélekben való élet magában foglalja az Istennel folytatott beszélgetést, azt a meghittséget, benső kapcsolatot, nyugalmat, amit csak nála lelünk, s talán legegyszerűbben a "nála lenni - vele lenni" kifejezés adja vissza ezt. Emlékeztetek, hogy az ÚT-ban a görög euszbeia kifejezés a pasztorális levelekben fordul elő (1-2 Tim, Titus). Összefoglalva: a spiritualitás átfogó válasz Isten és a felebarát felé, olyan válasz, amelyben a belső magatartásnak megfelel a külső viselkedés is. Vagy még rövidebben: A spiritualitás:élet Krisztussal a Szentlélekben. Ez érinti személyes életünket, és a közösségi (egyházi) életünket is. Természetesen még sokfajta meghatározás lehetséges..

2./ Adva van a lehetőség evangélikus teológusok számára a lelkiség megélésére, ma is. Lehet, hogy időnként az inkarnáció túlhangsúlyozásával feledésbe merül a lelkiség életstílusa az evangélikus egyházban, vagy az egész ember emlegetése feledteti, hogy van lelki életünk, mégis az evangélikus egyházban is megvan

minden lehetőség, hogy a spiritualitást megéljük. Ha nincsenek is szerzeteseink és remetéink, de lehetséges a benső élet ápolása nálunk. A Szentlélek végezheti és végzi is nálunk is munkáját megszülethet a hívő életgyakorlat, és valóság lehet a térdeplő teológia az ülő, vagy futkosó teológia helyett. Reggeli és esti elcsöndesedésünk, reggeli és esti áhítataink, rendszeres istentiszteleti részvételünk, gyakori élésünk a szentséggel, mind drága lehetőségek. Megítélésem szerint nem gyakoribb alkalmaik és nem egészen új formák, hanem a meglévők mélyítése, komolyabb vétele a megoldás itt. Élhetünk evangélikus testvérek új kísérletezéseinek eredményeivel is. Pl. északi testvérek retreat home-jai, mindkét Németországban rendezett Einkehrtage-alkalmak (Toaspern, Wolff). Hallatlan gazdagságú irodalmunk, pl. Zink. Imádságos és áhítatos könyvek egész sora jelent meg az evangélikus világban az utolsó két évtized alatt. De van korábbi drága örökségünk is: érdemes elövenni olyan lutheri teológusokat, mint Löhe, Harms Claus, stb.

3./ Tudatosan gyakorolnunk kell magunkat a lelkiségben, a spiritualitásban. Nem elég a sóhajtozás és az ínség-érzet, egymáson kell és lehet is segíteni: hallgatóknak egymáson, tanároknak hallgatókon, egyházi vezetőknek lelkészekon (pastor pastorum szerep). Egymás csöndjére és benső életére nyilván itt az Otthonban is jobban lehetne vigyázni... fel kellene eleveníteni a magányonás lehetőségét... bizalomra kellene bátorodni a másik iránt... tudatosabban kellene egymásért imádkozni... meg kellene tanulni a hallgatás, a másik meghallgatásának szolgálatát (Bonhoeffer: A közösség című, teológusoknak írt könyvét napi látéként lehetne használni. Gemeinsames Leben - Life together Lp. 1957.évf.).

Luther egyik hitvallási iratunkban (Schmalkaldeni cikkek) azt írja, hogy Isten gazdagon munkálkodik az ő kegyelmében az ige, a keresztség, az úrvacsora és a testvéri beszélgetés és kölcsönös vigasztalás által, "per mutum colloquium et consolatio-nem fratrum"! Nem kell semmi különleges, vagy extra praxis: hanem az igével, az evangéliummal kell bátrabban szolgálni egymásnak, hiszen "egyedül Isten építhet az ige és hit által" (Luther). Nem kell röstelni a legegyszerűbb evangélikus lelki-gondozást: a bűn és rossz lelkiismeret ellen való segítségnyújtást és vigasztalást... az evangélikus lelki-gondozók mindig ezeket az ősi eszközöket ajánlják minden új praktika helyett. Egymás lelki-gondozásának lényege a személyre szóló igehirdetés, az egyén éppen mostani helyzetében aktuális evangéliumhirdetés (Asmussen : Die Seelsorge 1935.; E. Thurneysen: A lelki-gondozás 1950). Löhe Vilmos írta: a lelki-gondozás nem pótolja az igehirdetést, vagy szentségeket, hanem kíséri azokat, és mindenki hivatott rá a keresztyén gyülekezetben. Nem feledhetjük egymás lelki-gondozásánál a tudatos és gyakori imádságot sem. Krisztus maga is imádkozott azokért, akiknek ígét hirdetett. Az imádság

igazi tartalma mindig epiklézis: a Szentlélekért való könyörgés. Kiterjedhet minden részletre, apróságokra, de lényegében a Lélek segítségéért imádkozunk. A spiritualitáshoz hozzátartozik, hogy önmagamért ("Vigyázzatok magatokra!" - mondja az apostol), a másikért, és a másikkal együtt imádkozom.

4./ A lelkeség hangsúlyozásának lehetséges veszélyei

- Veszély lehet, ha a csendtől várom a megváltást, és nem Jézus Krisztustól...
- Veszély lehet, hogy úgy vonulok belső szobámba, hogy magamra zárom az ajtót, és ki sem jövök onnan.
- Veszély lehet, hogy spiritualitásom gyakorlása közben büszkén, gőgösen nézem le azokat, akik még nagyon is testi emberek, és nem ismerik a megdicsőülés hegyét.
- Veszély lehet, hogy magamba merülve a mélyben keresem az Istent az ige helyett, az "extra nos" reformátori elvét elfeledve.
- Veszély lehet, hogy föltöltekezve is csak bénán várok, jön-e a parancs, pedig már régen elhangzott a missziói parancs azoknak, akiket Jézus először így szólított meg: Jöjjetek énhozzám mindnyájan..., azoknak később azt mondta: Menjetek és tegyetek tanítványokká minden népeket.
- Veszély lehet, hogy csak az extrakegyeseket ismerem el testvérnek, és a többieket "massa perditionis"-nak tekintem, mint magukat ápoló humanisták, akik gyűlölték az avatatlan néptömeget (Odi vulgus profanum). A meditatív hullám könnyen odáig fajulhat, hogy megkérdőjelezem a hirdetett ige prioritását, vagy egyáltalán hasznát, és elfogadom a frázist: "lejárt a szavak, és így a szóbeli ige hirdetés ideje is..."

Azt hiszem, az evangélikus teológus sohasem lehet világtagadó a spiritualitás ürügyén. Egyre inkább beépítem a világot a saját életembe, és saját életemet a világ életébe... nem mondhatok le a spiritualitás ürügyén arról, hogy részt vegyek a világ építésében, alakításában a kultúrparancs értelmében. Az ember helye - a spirituális emberé is -: Isten és a világ között van (Pascal), mindkét irányban nyitottan, s ha tetszik, mindkét irányban hűségesen... Mint spiritualitást igénylő és gyakorló keresztyén sem mondhatok le arról, hogy koegzisztenciális lény vagyok, másokra szorulok, másokkal együtt élve bontakozom ki, és másokért élek, nem önmagamnak. Elmenekülni a körülöttem levő emberi világból emberi létem önmegsemmisítését jelentené, belső emigrációt, disszidálást...

5./ A lelkeség ápolása nem öncélú mentálhigénia, hanem szoltálatra készülés. Hadd fogalmazzam így: veszélyes foglalkozásra készülnek, veszélyes hivatást választottunk: ma talán a leg-problematikusabbat: a legmasabb valóságot hirdetjük szüntelen, és sokszor a megélés, az átélés, a tapasztalat nem ilyen valós.

Nem csodálkozom, hogy világszerte paphiány van, vagy volt a mi nemzedékünkben, mert a világban benne élő evangélikus lelkész valóban problematikus foglalkozást űz. Nehezét, de nem lehetetlent. Hol azt érezzük nehéznek, hogy mindig Istentől kell beszélünk, hol azt, hogy nem beszélünk eleget róla. Olyan embereknek beszélünk, akik radartípusú emberek (Riesman szerint), teljesen kifelé fordulnak, és így figyelnek, nem törődnek a benső élettel, és míg velük foglalkozunk, mintha mi is elveszítenénk sokszor antennánkat a kijelentés adásaira, a mindennapok szakadatlan elvárásában szétforgácsolódik énünk, és észre sem vesszük: KIAPADTUNK, elfogytak benső tartalékaink. Töltés nélkül pedig lehetetlen jól szolgálni. Állandó töltkezésre van szükségünk a nagy felkészülés idején és a papi szolgálat minden napján. A lelkipásztoroláshoz, a prédikációhoz, a szeretetszolgálatához eleven spirituális életet kell élni kétségtelenül.

Nem érzem szükségszerűnek, hogy mai evangélikus teológusok üres, fáradt, sóhajtozó, lelki inségben élő emberek legyenek. Kívánom: belső összeszedettséggel, meditációval és studiózással, testvéri közösségben készüljenek a szolgálatra.
Éljenek spirituális gazdagságban!

A konfirmáció teológiai és gyakorlati kérdései

a világevangelikusságban

A téma aktualitása

Az új konfirmációi könyv megjelenése egész egyházunkban témává tette a konfirmációi oktatás problémáját. Mindazoknak, akik benne állunk a konfirmációi szolgálatban, egyénileg, de kollektíven is át kell gondolnunk konfirmációi oktatásunk teológiai és gyakorlati kérdéseit. Erre nem csupán az új konfirmációi könyv "kényszerít" minket, hanem a pedagógia általános válsága, az egyház katechetikai szolgálatának forrongó világa, melyben alapvető kérdéseket kell újra felvetni, tisztázni, értelmezni, tovább gondolni. Az LVSz tagegyházaiban évek, sőt évtizedek óta folyik a komoly tanulmányi munka a konfirmációi szolgálat segítése érdekében. Informatív jellegű írásom célja, hogy felvázoljam azokat a problémaköröket, melyek a konfirmációival kapcsolatban világszerte foglalkoztatják az LVSz tagegyházait. Ez a tájékozódás segíthet minket saját konfirmációi szolgálatunk helyesebb megítélésében és impulzusokat adhat a közös továbbgondolkodásra. Ugyanakkor ilyen módon is bekapcsolódhatunk a világevangelikusság vérkeringésébe, az LVSz munkájába.

Előzmények

Az LVSz elsősízből 1957-63 között kezdett el foglalkozni a konfirmáció problematikájával. Ennek gyümölcseként 90 oldalas tanulmányi dokumentum került az LVSz negyedik nagygyűlése elé 1963-ban, Helsinkiben. Ez a dokumentum elsősorban a konfirmáció történeti fejlődését analizálja, és a teológiai kérdésekre koncentrálna (szentségekhez való viszony, egyháztagság kérdése stb.).

A közös tanulmányi munka után egyes tagegyházakban folyt tovább az útkeresés, új módszerek, konfirmációi könyvek kidolgozása. (USA, Finnország, Svédország, NSzK, NDK...)

Körkérdés a tagegyházakhoz

A hetvenes évek végén ismételten jelentkezett az igény a konfirmáció kérdésének globális, világméretű tisztázására az LVSz tagegyházaiban. Az LVSz Tanulmányi Osztálya kérdőívet küldött a tagegyházakhoz, melynek segítségével elsősorban a konfirmációi praxist kívánta felmérni. Míg az első program főleg a teológiai kérdésekre koncentrált, most a gyakorlati kérdésekre esett a hangsúly: melyek az evangélikus konfirmációi gyakorlat világszerte felfedezhető közös vonásai, melyek a sajátos vonások, milyen szerepet játszik Luther Kis Kátéja az oktatásban, mennyiben kötődik a konfirmáció az első úrvacsoravételhez, kik végzik az oktatást... Ilyen és ehhez hasonló gyakorlati kérdések

szerepeltek a kérdőíven. Mivel a kiküldött kérdőívekre mindössze a tagegyházak 30 %-a (?) adott választ, túlzott, messzemenő következtetéseket nem szabad levonni a válaszokból, de néhány jellemző vonást érdemes megemlíteni.

A konfirmációi oktatás a választ adó tagegyházakban mindenütt szerves része a keresztyén nevelésnek, melyért elsősorban a lelkész a felelős, még akkor is, ha magát az oktatást esetleg munkatársak bevonásával végzi.

Az oktatás formája, időtartama igen eltérő, a kéthetes intenzív kurzustól kezdve a három éves oktatásig terjedően igen széles a skála. Az életkort illetően is tarka a kép: 12-25 év között mozog, de a legjellemzőbb a 13-15 év körüli konfirmálás. Ezen a ponton talán érdemes lenne saját konfirmációi gyakorlatunkat is felülvizsgálni: vajon nem túl korai-e a 12 év körüli konfirmálás?

A tananyagot illetően is színes a kép, de szinte mindenütt beleépül az oktatásba valamilyen formában a lutheri kátéanyag. Még Luther Nagy Kátéja is szerepet játszik az oktatásban, érdekes módon néhány afrikai és ázsiai tagegyházban, valamint Kelet-Európában.

Maga a konfirmáció szinte mindenütt kapcsolódik az egyháztagságba való bevezetés eseményéhez, bár ezen a ponton rögtön komoly teológiai, egyházzjogi kérdések is felvetődnek. A keresztség valamiféle kiegészítésre szorul, önmagában kevés a teljes egyháztagság elnyeréséhez?! Elgondolkoztató az a válasz, miszerint a keresztség által az univerzális egyház, az anyaszentegyház tagjaivá leszünk, míg a konfirmáció nyomán válunk az evangélikus egyház részévé.

A konfirmáció és az első úrvacsoravétel kapcsolódását tekintve meglehetősen ellentmondásos a kép. A legtöbb evangélikus egyházban még szerves része a konfirmációi ünnepnek az első úrvacsoravétel. De pl. az összes észak-amerikai és sok nyugat-európai tagegyház lehetővé tette már a gyermekek konfirmáció előtti úrvacsorához való bocsátását. Amerikában az életkor 10 év, míg Európában mindössze 5-7 év. Természetesen a gyermekek úrvacsorázásának bizonyos feltételei is vannak, mint pl. a felnőtt, lehetőleg szülői kíséret, a gyermeknek az a képessége, hogy meg tudja különböztetni az úrvacsorát más étkezésektől... Néhány nyugat-európai egyházban az első úrvacsoravétel a konfirmációi oktatásba beleépülve történik. Ezt a gyakorlatot pedagógiai érvekkel támasztják alá.

Tekintettel az alacsony válaszadási arányra, a felmérés semmiképpen sem tekinthető általános érvényűnek, mégcsak reprezentatív jellegűnek sem. Éppen ezért további információszerzés és tapasztalatcsere érdekében az LVSz Tanulmányi Osztálya

regionális konzultációkat szervezett 1979-től kezdődően Indiában, Tanzániában, Hongkongban, Taiwanon, Dél-Afrikában és végül ez év márciusában Meissenben, elsősorban a szocialista országokban élő tagegyházak küldöttei számára.

A regionális konzultációk eredményei

A következőkben néhány - számunkra is izgalmas - gondolatot emelek ki a regionális konzultációk gazdag anyagából.

Az indiai és tanzániai konzultáció egyaránt elutasította a gyermekek konfirmáció előtti úrvacsorához való bocsátását. Úgy vélték a résztvevők, hogy a gyermekek bizonyos életkor alatt képtelenek a személyes bűnbánatra, valamint az úrvacsora kegyelmi jellegének felfogására. Ugyanakkor a Dél-Afrikában tartott konzultáció állást foglalt amellett, hogy a gyermekeket iskoláskortól már úrvacsorához lehet bocsátani, de csak a helyi gyülekezet kellő informálása és egyetértése mellett.

A harmadik világban tartott konzultációkon hangsúlyt tettek a konfirmáció "felnőttavatási" jellegére, melyben komoly kapcsolópontot éreznek saját ősi kultúrájuk és a keresztyénség között. Ugyanakkor köztudott, hogy az NDK-ban éppen a "Jugendweihe", a felnőttavatási, "szekuláris konfirmációi" ceremónia mennyi feszültséget és problémát jelent az egyházi gyakorlat számára. A délkelet-ázsiai konzultáción hívták föl a figyelmet arra a veszélyre, hogy az első úrvacsoravétel sohasem lehet egyfajta teljesítmény díjazása a konfirmációi oktatás végén.

Indiában erősen kritizálták a konfirmáció túlzott egyházi jogi értelmezését. A konfirmáció mint a teljes jogú egyháztagság feltétele egyrészt aláássa a keresztség integritását, másrészt egyfajta egyházi "osztálystruktúrához" vezet, ahol a gyülekezetben különböző jogú emberek élnek immár nem egymás mellett, hanem egymás fölött, ill. alatt. Ugyancsak Indiában kapott hangsúlyt a konfirmációval kapcsolatban a laikusok apostoli szolgálatra való kibocsátásának fontossága. A konfirmáció nem csupán válasz a keresztségben kapott kegyelemre, hanem egyben megerősítés és kiküldés a missziói parancs szerinti apostoli szolgálatra. Egyesek kritizálták a konfirmáció "egyszer és mindenkorra" való jellegét. Hitünk nyilvános megvallására, a laikus apostoli szolgálásban való megerősítésre egy életen át újra meg újra szükségünk van.

A meissen-i konzultáció

Mivel ezen a konzultáción magam is részt vehettem, és kifejezetten a kelet-európai tagegyházak konfirmációi szolgálatával foglalkozott, kissé részletesebben is kitérek rá.

Ismeretetés hangzott el a szlovák és lengyel konfirmációi munkáról, mely a legtöbb ponton hasonlít hazai gyakorlatunkhoz. Lengyel testvéreinknek figyelemre méltó kiadványai a mai rajzok-

kal illusztrált Kis Káté, ami ilyen formában könnyen a fiatalok kezébe adható.

Az NDK tagegyházainak konfirmációi szolgálatáról szóló előadás így summázta az oktatás célját: "A konfirmanduskorú fiatalokat képessé kell tenni arra, hogy a keresztyén gyülekezet tagjaként felelősen éljenek Isten előtt a szocialista társadalomban." Az előadó, dr. Eckart Schwerin egyházfőtanácsos őszintén szólt a nehézségekről is. Az NDK egyházai egyre inkább szórványhelyzetbe kerülnek a szekularizálódó társadalomban, de még nem tudtak megszabadulni a népegyházi struktúrák terheitől. A kereszteselések száma csökken, ezen belül nő a felnőtt keresztesek aránya (egy-egy területen már 30 %). Ez a folyamat természetesen érinti a konfirmációi gyakorlatot is. Többé már nem tekinthető a keresztség a konfirmáció elengedhetetlen feltételének. A konfirmációi cselekményben a hangsúly a jézusi missziói parancsra kerül. Kiemelte, hogy a konfirmáció szolgálatát az egész gyülekezetnek hordoznia kellene, ami azonban komoly nehézségekbe ütközik, mivel a sokat emlegetett és áhított "nagykorú gyülekezet" utópia maradt. Szólt a keresztyén családi háttér hiányáról, ami azonban nem NDK-beli speciális probléma.

A meißeni konzultáció egyik kulcsszava az "Entflechtung" volt, vagyis a konfirmációba évszázadok során belesűrűsödött sokféle esemény szétbontása, időbelileg is különválasztása. Sokan bírálták élesen azt a nálunk is még sokfelé meglévő gyakorlatot, amikor mindent egy nagy ünnepi eseménybe zsúfolunk: vizsga, hitvallás, konfirmációi áldás, első úrvacsoravétel stb. Többen javasolták a legalább három lépcsős szétbontást: külön alkalom az oktatás az azt lezáró nyilvános beszámolóval, vizsgával. Külön ünnepi aktus a konfirmációi vallástétel és áldás. S kellő időbeli előkészítés után harmadik lépcsőként következhet az első úrvacsoravétel. Így mind a gyülekezet, mind pedig a gyermekek számára jut idő az események feldolgozására, "megemésztésére".

Nagy érdeklődéssel fogadták "Életjel" című könyvünk bemutatását, ami kelet-európai viszonylatban úttörő vállalkozásnak számít. Különösen is értékelték, hogy a könyv egyértelműen a gyülekezet életébe kívánja beépíteni a fiatalokat, és munkafüzet-jellegéből adódóan nemcsak a fiatalokat aktivizálja, hanem a feladatokon keresztül lehetőséget kínál egyfajta szerény felnőtt-katechézisre is az érintett szülők, családok bevonásával. Ennek gyakorlati megvalósítását illetően még csak kísérleti stádiumban vagyunk.

Summázás

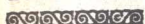
Ha végigpillantunk a világevangelikuság konfirmációi gyakorlatának sokszínűségén és ellentmondásosságán, megerősödhet bennünk az a közös felismerés, hogy egyikünk sem birtokolja az egyedül "üdvözítő" eljárást, módszert, vagy éppen konfirmációi kátét. De ugyanakkor sokat tanulhatunk közeli és távoli hit-

testvéreink és szolgatársaink látásából, tapasztalataiból, miközben nekünk is vannak továbbadásra méltó értékeink. Meggyőződésem, hogy mindannyiunk katechetikai szolgálatát segítené, ha ilyen vélemény- és tapasztalatcsere a konfirmációról hazai egyházi keretek között, a lelkeszi munkaközösségek mellett, esetleg éppen a "Lelkipásztor" lapjain is megvalósulna.

Ezért várjuk mindazok hozzászólását, véleményét, akiknek ugyancsak szívügye a konfirmációs szolgálat.

Gáncs Péter

ÉLET-JEL

Tájékoztató a konfirmandusok könyve tanításához

Az "Élet-jel" című konfirmációs könyvünk megjelenése után egy esztendővel, egy tanév tapasztalatainak birtokában, valamint számos segítőkéz LMK-dolgozat és egyéb kritikai észrevétel ismeretében, szükségesnek tartjuk, hogy részletesebb segítséget adjunk a katechétáknak a könyv tanításához, helyes használatához. A könyv 154-157. oldalain található fontos szempontokat és javasolt vázlatos tanmenetet ismertnek tételizzük, valamint utalunk a Lelkipásztor 1985/86-os számában megjelent részletes ismertetésünkre, ami ugyancsak segítséget kíván nyújtani az oktatást végző szolgatársaknak.

Ezeken túlmerően ez a segédfüzet tartalmazza az egyes témaegységek belső tartalmi célját, a "Gondolkodjunk!" címszóval jelzett feladatok helyes megoldását, valamint külön egységben összegyűjtve a 70 összefoglaló kérdést a megfelelő válaszokkal, így megkönnyítve a könyvről való vizsgáztatást, számonkérést.

Reméljük, hogy összeállításunk segíti majd kísérleti jellegű, így több tekintetben új, szokatlan utakon járó könyvünk használhatóságát.

Köszönettel várjuk Szolgatársaink további segítőkéz észrevételeit a könyv használatával kapcsolatban!

A szerzők

Isten hozott!

A témaegység célja: az első három témaegység egyházismereti alapokat kíván adni. Az első egység célja a gyülekezet látható, megfogható valóságának bemutatása /templom, egyéb egyházi épületek, berendezések, anyakönyvek stb./ A kereszttelés a mindezekhez való tartozás eseményeként kerül elő, bibliai, dogmatikai tanítást csak a 136. 139. oldalon adunk róla. Fontos még a konfirmációs oktatás céljának tisztázása is.

Ajánlott segédeszközök: kereszttelési anyakönyvek, emléklapok

Gondolkodjunk! /az első szám az oldalra, a második a feladatszámra utal/

- 12/1 - értelemszerű kitöltés
- 13/2 - "Meg vagyok kereszttelve!"
- 13/3 - a könyvben található klasszikus ev. templom berendezése mellett lehetőség szerint a saját istentiszteleti hely lerajzolása, berendezése is feladat lehet
- 14/4 - betűrejtvény megfejtése: Templomom.
- 14/5 - adatok értelemszerűen a katechéta segítségével
- 14/5 - a templomhoz fűződő családi eseményekről, egyéb ünnepekről, esetleg tatarozásokról szóló beszámolók gyűjtése

2.

Az élő Isten műhelye az egyház

A témaegység célja: a gyülekezetek, egyházmegyék, országos egyház szervezeti, szolgálati felépítésének bemutatása, az egyes tisztségek szolgálati területének megismerése

Ajánlott segédeszköz: Magyarország térkép

Gondolkodjunk!

- 18/1 - értelemszerű kitöltés a katechéta segítségével
- 19/2 - hozzávetőleges bejelölés
- 19/3 - gyülekezet köre: 4,6,7
egyházmegye köre: 2,5,9
egyházkerület köre: 1,3,8
- 20/4 - egyházunk intézményei: felsőfokú iskola /Teológiai Ak./
könyvtár, múzeum, szeretetotthonok, üdülők, levéltár

Az élő Isten munkatere az egész világ

A témaegység célja: a világkeresztyénség, világevangelikusság, Lutheránus Világszövetség bemutatása

Ajánlott segédeszköz: világtérkép, földgömb

Gondolkodjunk!

- 23/1 - a 21. oldalon található világtérképre a 22-23. oldalon található statisztikai adatok alapján történhet a bejelölés
- 23/2 - római katolikus: 6,5 millió
református : 2,5 millió
evangelikus : 430.000
Az adatok hozzávetőlegesek!
- 23/3 - a lakóhelyen található többi felekezet templomának azonosítása, esetleges szekták azonosítása
- 24/4 - értelemszerű kitöltés a rokonság segítségével
- 24/5 - Az LVSZ 1984-ben, Budapesten tartott VII. Nagygyűlésének emblémája. A főtéma szimbólikus ábrázolása: "Krisztusban reménységgel a világért". A kereszt Krisztus jelképe, a horgony a reménység szimbóluma, a globusz a világra utal. Az emblémát magyar lelkészfeleség, Mezősi Györgyné tervezte, és a kiírt pályázaton első díjat nyert vele.

Az élő Isten munkaideje az egész történelem

A témaegység célja: a 4-5. témaegység vázlatos egyháztörténeti alapismereteket kíván nyújtani. A 4. témaegység egyetemes egyháztörténeti áttekintést ad különös tekintettel a felekezetek kialakulására a reformációig

Ajánlott segédeszközök: "Hitünk, életünk" hittankönyv és egyéb egyháztörténeti anyagot tartalmazó kiadványok

Gondolkodjunk!

- 28/1 - az uralkodásra törő egyház visszaélései: keresztesháborúk, trón és oltár szövetsége, inkvizíció...

- 28/2 - "Hitünk, életünk" 133-136. oldalak alapján
 28/3 - énekgyűjtés az Ev. Énekeskönyv 780-81. oldalán található énekjegyzék alapján
 318. ének 2-4. versei Luther kolostori vergődését, utkeresését majd pedig reformátori felismerését tükrözik
 29/4 - Luther hitvallásai: Kiskáté, Nagykáté, Schmalkaldeni Cikkek
 29/5 - a keresztrejtvény megfejtése: "Az igaz ember hitből él /függ. 6. helyesen: Az egyik szülő/

A 31-32. oldalon található összefoglaló kérdések és válaszok a füzet végén található!

5.

Az élő Isten munkája népünk történelmében

A témaegység célja: a magyarországi keresztyénség és evangélikusság útjának vázlatos ismertetése történelmünkben, világi és egyházi történelem "együtt látása"

Ajánlott segédeszközök: hittankönyvek, iskolai történelmi tankönyvek

Gondolkodjunk!

- 36/1 - a katechéta segítségével!
 36/2 - a helyi körülményeknek megfelelően a katechéta segítségével, esetleg az Ev. Múzeum közös meglátogatásával összekapcsolva
 36/3 - az Ev. Énekeskönyv 778-783. oldalain található szerzői jegyzék alapján a XVI. századi magyar szerzők összegyűjtése
 36/4 - a katechéta segítségével megfelelő segédanyag gyűjtésével

6.

Az élet könyve

A témaegység célja: a Biblia kézbeadása, keletkezésének, felépítésének vázlatos ismertetése, használatába való bevezetés

Ajánlott segédeszközök: különböző Bibliák

Gondolkodjunk!

- 40/1 - felülről lefelé beírandó: könyvcím,
versszám,
fejezetszám,
lábjegyzet, párhuzamos helyek.
- 40/2 - "Érted is, amit olvasol? Hogyan érteném, míg valaki meg nem magyarázza? Hiszem, hogy Jézus Krisztus az Isten Fia!"
- 40/3 - Párhuzamos igehelyek
Különbség: Mt, Mk, Lk szinte teljesen megegyezik, Jn eltér, mert nem szól Jézus megkereszteléséről
Közös szó: galamb
Eredete : az özönvíz történetéből, a megbékélés jele, a béke szimbóluma lett
- 40/4 - nyelvezetükben, stílusukban eltérők, de tartalmuk azonos, a katolikus kiadású Ószövetségben plusz könyveket is találunk

7.

Az élet alkotója

A témaegység célja: a 7-8. témaegység az első hitágazatot öleli magába. A 7. témaegység a Biblia hitvallását közli a teremtésről, és megvilágítja a hit és tudás kapcsolatát

Gondolkodjunk!

- 45/1 - helyes válasz: hitvallás
- 45/2 - ókori világnézetet tükröző igehely: "ég mint boltozat..."
"felhelyezett égitestek"
a háromféle világnézet sorrendje: 1. ókori
2. középkori
3. mai világnézet
- 46/3 - a hithez megismerés kell, melynek alapja a tanulás; a tanulás, tudás nem "veszélyezteti" a hitet hívő tudósok példái, vallomásai...
- 46/4 - betűrejtvény megfejtése: egymást szeressék és megbecsüljék

Az élet fenntartója

A témaegység célja: a gondviselő Isten munkájának bemutatása a világmindenségben és népe történelmében /őszövetségi üdvtörténeti keresztmetszet/

Ajánlott segédeszközök: bibliai térképek

Gondolkodjunk!

- 50/1 - bibliai térképek segítségével .
 51/2 - a betűrejtvény megfejtése: Az Isten szövetsége
 51/3 - a természet rendje, ritmusa, szépsége...
 52/4 - keresztrejtvény megfejtése: Isten szereti népét
 /vissz. 2. meghatározás helyes száma: vissz. 4. A mélybe/

53-54. oldalon található összefoglaló kérdések és válaszok a füzet végén!

Veszélyben az élet!

A témaegység célja: a bűn eredetének, lényegének, következményének bemutatása

Ajánlott segédeszközök: napilapok, újságok

Gondolkodjunk!

- 57/1 - A Sátán nem egyenrangú Istennel, aki korlátokat szab romboló működésének.
 A Sátán az ember elpusztítását, halálát akarja.
 57/2 - Kain irigysége, féltékenysége gyűlöletté válik, mely testvérgyilkosságba hajtja.
 58/3 - A pap és a lévita bűne a cserbenhagyás, a kötelező segítségnyújtás elmulasztása, ami csaknem egy ember életébe kerül...
 58/4 - értelemszerűen házi feladatként

Isten életmentő terve

A témaegység célja: Isten ígéreteinek megvalósulása Jézus Krisztusban az egyházi esztendő tükrében, lehetőség szerinti rákapcsolódás az egyházi év ritmusára, az ádventi időszakra

Ajánlott segédeszközök: oltárterítők, szimbólumok

Gondolkodjunk!

- 63/1 - Jézus fogadására konkrét bűneinkből való megtéréssel kell felkészülnünk Keresztelő János tanítása szerint.
- 63/2 - Luther figyelmeztet, hogy ne tétlenül várjuk vissza Jézust!
- 63/3 - a 62. oldalon található ábra kiszínezése a liturgikus színek ismertetése alapján
- 63/4 - a koszoru a győzelem jelképe, de utal már Jézus szenvedésére, töviskoszorujára is /ádvent = "kis böjt"/ a négy gyertya a négy ádventi vasárnapra, a növekvő világosságra, az érkező "Naptámadatra", Jézusra utal

11.

Isten a Földre lép!

A témaegység célja: a második hitágazat alapján a karácsony, az inkarnáció lényegének megmutatása

Ajánlott segédeszközök: különféle karácsonyi képeslapok

Gondolkodjunk!

- 67/1 - értelemszerűen házi feladatként írásban!
- 67/2 - esetleg versenyszerűen más gyülekezeti csoportok számára is, házi feladatként
- 67/3 - Nem ismerték fel, kit utasítanak el...
Ma a lényegét, Jézust eltakarják a külsőségek, emberi szokások stb.
- 68/4 - a kép üzenete: Isten világa, világossága behatol az ember, a bűn, a halál sötét világába Jézus megszületésével!
- 68/5 - bibliai térképek segítségével

A 71-72. oldalon található összefoglaló kérdések és válaszok a füzet végén található

12.

Az élet alaptörvénye

A témaegység célja: bevezetés Isten törvényébe, a Tízparancsolatba, annak felosztása és jézusi összefoglalása, újév és vízkereszt ünnepének érintése

Gondolkodjunk!

- 76/1 - Isten és az embertárs szeretete elválaszthatatlanul összetartozik
- 76/2 - házi feladatként, cél: a törvény nélküli állapot anarchiájának, káoszának érzékeltetése
- 76/3 - a név a Biblia világában az illető személy küldetését is sokszor meghatározza
Összetartozó párok: Jákób - Izráel
Simon - Péter
Lévi - Máté
Saul - Pál
- A névváltozás új életet, küldetést jelentett.
- 76/4 - Ladó János Magyar utónévkönyv alapján a katechéta segítségével

13.

"Elsőbbségadás kötelező!"

A témaegység célja: 13-15. témaegységek az egyes parancsolatok értelmezését és alkalmazását adják, a 13. témaegység az első három parancsolatot foglalja össze

Gondolkodjunk!

- 79/1 - A gazdag ifjú alapvetően már az első parancsolat ellen vétett, mert a vagyona volt az "istene", melyhez mindennél jobban ragaszkodott...
- 79/2 - Egyrészt trágár, istenkáromló beszéddel, Isten nevének könnyelmű emlegetésével.
Másképpen az imádkozás elmulasztásával...

- 79/3 - A hétköznapi és ünnepnapok egészséges ritmusának felborítása testi-lelki egészségünk és emberi közösségeink megromlásához vezet.
- 79/4 - Jézus szerint az ünnepnapot Isten akaratának betöltésével, szeretetének tovább adásával szenteljük meg igazán
- 79/5 - házi feladatként

14.

Életvédő jelzések

A témaegység célja: a 4-5-6. parancsolatok értelmezése és alkalmazása, az 5. parancsolattal kapcsolatban érintve a béke ügyét, a 6. parancsolatnál pedig a párválasztás, házasság problematikáját

Gondolkodjunk!

- 84/1 - 81. oldalán található Luther idézet megbeszélése és elmélyítése
- 84/2 - felhasználható Péter vallomása: "Istennek kell inkább engedelmessé válnunk, mint az embereknek." /ApCsel 5,29/ egyháztörténeti illusztráció: első keresztyének vértanúsága; korunk vértanúi: Bonhoeffer, M.L. King...
- 84/3 - természet- és környezetvédelem, egészséges életmód /sport/ ; dohányzás, alkoholizmus, kábítószer elleni harc.
- 84/4 - írásbeli felmérés lehetőleg név nélkül, külső-belső tulajdonságok összegyűjtése, testi-lelki-szellemi összhang szükségessége, felelősség!!!
- 85/5 - javasolt kiemelések külön megbeszélésre:
az eskü hitvallás jellege Istenről...
hűség Isten rendje és igéje szerint,
imádság jelleg: "Isten...segítsen" Amen...

15.

A közösség életéért!

A témaegység célja: a 7-8-9-10. parancsolatok értelmezése és alkalmazása különös tekintettel a munka, a köztulajdon kérdésére és a beszéd felelősségére

Gondolkodjunk!

- 90/1 - Júdás tolvaj Jn 12,6 szerint...
Péter "hamis tanúskodása" Mt 26,69-75 szerint...
90/2 - Uriás halálának oka: Dávid megszegi a 10., 6. 5. parancsolatot
Nábot halálának oka: Aháb és Jezábel megszegi a 10. 8. 7. és végül 5. parancsolatot
91/3 - Nem igaz, hogy a szó "elröpül", Isten előtt minden szavunkért felelnünk kell...
91/4 - házi feladat

93-94. oldalon található összefoglaló kérdések és válaszok a füzet végén

16.

Istenközeiben

A témaegység célja: az imádság "iskolája" a Miatyánk bevezetése alapján

Ajánlott segédeszközök: imakönyvek, énekeskönyv imádságos része

Gondolkodjunk!

- 99/1 - gyermekét hazaváró, megbocsátó édesapa, aki mindkét fiát egyformán szereti és együtt akar örülni velük...
99/2 - Ábrahám, Mózes, Dávid, Jézus, István, Pál...
99/3 - Zsoltárok könyve, hálaadó zsoltárok: 8, 23, 100, 103...
bűnvalló " : 32, 51, 130...
könyörgő " : 22, 56, 59, 143...
100/4 - A rendszeres imádkozás nem idővesztés, hanem erőforrás lehet...
100/5 - összekulcsolt kéz - kérés, könyörgés jele
térdelés - az alázat jele
felállás - a tisztelet jele
lehajtott fej - Istenre koncentráció jele
kitárt karok - ősi zsidó imaforma,
istentiszteletünkön az áldás jele

17.

"Te, nem én!"

A témaegység célja: a Miatyánk első három kérése alapján a megszentelés, Isten országa és akarata kérdésének megvilágítása

Gondolkodjunk!

- 103/1 - Isten nevét a hétköznapi munkával és életvitellel szentelhetjük meg
- 103/2 - első kép: búza és konkoly példázata
második kép: a szántóföldbe rejtett kincs példázata
harmadik kép: a háló példázatára utal
ezek alapján Isten Országáról a következőket tudhatjuk meg: a jó és a rossz egymás mellett van, az ítélet nem a mi feladatunk, kizárólag Isten joga, Isten Országának kincse sokszor rejtett, ha rátalálunk minden áldozatot megér...
- 104/3 - ÓT-i példa: Ábrahám engedelmessége nyomán Izsák megmenekül...
ÚT-i példa: Péter Jézus parancsára beveti a hálót, nagy halfogás
- 104/4 - amit megismertem Isten igazságából, azt másoknak is tovább adom...
egyházunk ezt a missziói szolgálatot többek között a saját, a rádió eszközeit is felhasználva végzi...

18.

Mindennapi kenyér és bűnbocsánat

A témaegység célja: a Miatyánk 4-5. kérése alapján a kenyérkérdés, a gyónás problematikájának megvilágítása

Gondolkodjunk!

- 110/1 - Jézus megérti az ember testi szükségleteit is, és megszánja az éhezõ sokaságot...
- 110/2 - Isten bűnbocsátó szeretete minket is bűnbocsánatra kell, hogy indítson...
az adósságok aránya érzékelteti, hogy csak kegyelemből élhetünk...
- 110/4 - a gyónási felkészüléshez a Tízparancsolat adhat "gyónótükröt", ennek feldolgozását találjuk Énekeskönyvünk 695-700. oldalain

19.

Veszélyhelyzetben

A témaegység célja: a Miatyánk utolsó két kérése és befejezésének magyarázata

Gondolkodjunk!

- 114/1 - a kenyér, az anyagiak kísértése,
a dicsőség, önmentés " " a mi életünkben is
a hatalom, uralkodás " jelentkezik...
- 114/2 - Luther számára a Miatyánk olyan táplálékot jelentett,
mellyel soha sem tudott betelni. Ezért dolgozta föl
naponkénti "háromszori lelki étkezésre" imádságként,
a hét minden napjának külön jelleget, üzenetet, küldetést adva. Énekeskönyv: 715-729. oldalak
- 114/3 - katechéta segítségével
- 115/4 - Keresztrejtvény megfejtése: "Imádkozzál, dolgozzál"

117-118. oldalon található összefoglaló kérdések és válaszok a füzet végén.

20.

Úr és szolgál

A témaegység célja: a 20-21-22-es témaegységek az egyházi eszterdő böjti időszakába illeszkedően kívánják megvilágítani Jézus megváltói művét; a 20. témaegység célja Jézus kettős küldetésének megmutatása: Isten/ember - Úr/szolgá...

Gondolkodjunk!

- 123/1 - A Kísértő el akarja téríteni Jézust a keresztútról,
ennek válik eszközévé Péter...
- 123/2 - alázatos külsőségek /számár/,
királynak járó fogadtatás: "Hozsánna" = "Ó bárcsak megsegítenél!"
- 123/3 - pápaság kialakulása...
oltár és trón szövetsége...
egyházi kincsek, birtokok...
- 123/4 - a gyülekezetben élő magányosok, betegek, öregek felkutatása, meglátogatása a katechéta irányításával...
- 123/5 - katechéta segítségével

Az élet kenyere és itala

A témaegység célja: a szentségek ajándékának, az urvacsora titkának megvilágítása, bevezetés az evangélikus szentségtanba

Ajánlott segédeszközök: úrvacsorai edények

Gondolkodjunk!

- 127/1 - Az első keresztyén gyülekezetekben a "kenyér megtörése" a közösség megélésének rendszeres, örömteli eseménye volt...
- 127/2 - első ének: hálaadó, örvendező magasztalás
második ének: Krisztusnak mint Báránynak keresztáldozatára mutat, hozzá könyörög
harmadik ének: hálaadó, örvendező magasztalás
- 127/3 - ahol megoldható, legjobb a nagycsütörtök esti úrvacsorai istentiszteleten való közös részvétel...
- 128/4 - a kép üzenete: Jézus jelen van az úrvacsorában, közösségbe öleli asztalának vendégeit, "az asztal felénk nyílik" - van hely a számunkra is, mindenki számára...

22.

"Az élet fája"

A témaegység célja: szembesítés Krisztus keresztségével, halálának okával és céljával

Ajánlott segédeszközök: passió zene, passió képek

Gondolkodjunk!

- 132/1 - Péter és Júdás egyaránt súlyosan vét Jézus ellen.
Péter könnyekre fakadva őszinte bűnbánatra jut, és számára ez a gyógyulás útja...
Júdás beleborzad tettébe nem hisz a bűnbocsánatban, bűnét tovább tetézve öngyilkosságba menekül...
- 132/2 - Pilátus tudta, hogy Jézus ártatlan, de nem mert kockázatot vállalni a felismert igazságért. Hiába mosta kezeit, jogilag ő felelős Jézus halálraítéléséért...
- 132/3 - Isten ítélete a választott nép fölött, hogy egyedül a pogány római százados mondja ki Jézusról, hogy "Isten Fia"...

- 133/4 - javasolt segítség az Énekeskönyv 206. éneke...
 133/5 - karikatúrák üzenete a keresztféltreértéséről:
 1. keresztféltre mint dísz tárgy, bizsu, kabala...
 2. keresztféltre mint emberi teljesítmény...
 3. keresztféltre mint fegyver másokkal szemben...

23.

Az élet győzelme

A témaegység célja: Krisztus feltámadása "következményeinek" felvázolása - a keresztyén élet távlatai: Jézus jelenléte a szentlélek munkájában, missziói-keresztfelirési parancs, ítélet, örökélet perspektívája

Gondolkodjunk!

- 138/1 - Jézus Jó Pásztorként összegyűjti szétszéledt nyáját, köztük az Őt megtagadó Pétert és feltámadásában kételkedő Tamást is külön "lelkigondozásban" részesíti...
 138/2 - Jézus feltámadását az ŐSZ-i próféciaák összefüggésébe helyezi...
 a tanítványok szemét hitetlenségük homályosítja el...
 Jézus kenyeret megtörő, "adó" mozdulata nyitja meg szemüket...
 a felismerésből missziói lendület támad...
 139/3 - Jézus szeretete nem ismer korhatárokat...
 139/4 - kiemelendő: "újonnan szült"... "bűnödöt megbocsátotta"...
 "kegyelem".... "örök életre"...
 a víz megtisztít, az élet feltétele...
 140/5 - írásbeli feladat a katechéta szervezésében...
 140/6 - A keresztszülő feladata felelős segítségnyújtás a gyermek keresztyén nevelésében...
 140/7 - Keresztrejtvény megfejtése: vissz. 1. - Atya
 " 38. - lelki otthon
 függ. 8. - testvér

141-142. oldalon található összefoglaló kérdések és válaszok a füzet végén

Isten hozott

A témaegység célja: a konfirmandusok elvi és gyakorlati felkészítése a konfirmációi vizsgára és ünnepi istentiszteletre

Összefoglaló oldalak: 148-151. oldal

Az istentisztelet mint a keresztyén élet "összefoglalása", mint "katechetikai aktus" külön megbeszélést igényel a rajz magyarázatával és elmélyítésével...

152-153. oldalak kitöltése a konfirmáció utáni feladat, jelezve, hogy a könyv szeretné "túlélni" a konfirmációi oktatás idejét, mivel Isten tovább akar vezetni ÉLETJELEIVEL!

154-155. oldalak anyaga nem csupán a katechétáknak nélkülözhetetlen, hanem segítséget adhat a konfirmandusoknak is a könyv koncepciójának jobb követéséhez. Ezért a katechéta belátása szerint akár az első órákon is elolvasandó már...

ÖSSZEFOGLALÓ KÉRDÉSEK

Az alábbiakban folyamatosan közöljük a hat témaegységhez kapcsolódó hetven összefoglaló kérdést és a könyv szerinti helye választ. Ilyen módon ez az összeállítás lehetőséget ad a kérdések alapján történő számonkérésre, vizsgáztatásra.

Tanácsos a számonkérést a témaegységek végén, körülbelül havonta írásban is elvégeztetni vagy magában a könyvben ceruzával bejegyezve, vagy pedig külön lapon, esetleg füzetben felmérő formájában.

Természetesen a helyi körülményekhez igazodva a hetven kérdés szűkíthető vagy bővíthető /elsősorban a színes mezőkben található memoriter anyagokkal kiegészítve.

I. /31-32. oldal/

1. Hogyan, és miért hívott el Isten gyülekezetébe?
Isten hívott el keresztségemben gyülekezetébe, és Ő hozott ide, hogy jobban megismerjem Őt.

2. Hogyan ábrázoljuk Isten személyének titkát, és mit jelent ez? Istent egyenlőszáru háromszögeként ábrázolják az egyházművészetben, mert három személy egy egységben: Atya, Fiú, Szentlélek.
3. Melyek a templom legfontosabb részei, és mit tudsz saját templomodról?
A templom legfontosabb részei az oltár, a szószék, a keresztlőkút, az orgona és a harangok. Templomunk...
4. Kik gyülekezeted tisztségviselői, és mi a szolgálatuk? Válasz a 17. oldal alapján a helyi viszonyok szerint...
5. Mi a felépítése a Magyarországi Evangélikus Egyháznak? Gyülekezetek - egyházmegyék - egyházkerületek 19. oldal szerint
6. Hogyan jött létre és mi a világkeresztyénség?
Az élő Isten minden népből hívott el embereket, gyülekezeteket, egyházat. A felekezetek összességét világkeresztyénségnek nevezzük. Az élő Isten munkálkodhat bármelyik felekezeten keresztül, ezért mindnyájan testvérek vagyunk.
7. Mit jelent, és honnan ered a keresztyén elnevezés?
A görög "chrisztianosz" szóból eredő kifejezés. Jelentése: Krisztust követő. Kisázsiaiban nevezték először így Jézus követőit.
8. Mit tudsz az egyházi világszervezetekről?
Egyházak Világtanácsa: a protestáns és ortodox egyházak világszervezete, 1948-ban alakult, székhelye Genf.
Lutheránus Világszövetség: az evangélikus egyházak világszervezete, 1947-ben alakult, székhelye Genf.
9. Miért, mikor és hogyan szakadt felekezetekre a keresztyénség? Isten szavát sokféleképpen lehet érteni és magyarázni. Ezért alakultak ki a különböző felekezetek, melyek tanítása egyes pontokon eltérő. Az első nagy egyházszakadás 1054-ben volt, majd a következő a XVI. században, a reformáció idején. /27. oldalon található ábra szerint/
10. Mi a reformáció, és mit helyezett újra az egyház életének középpontjába?
Luther egyháztisztító életműve és a nyomában kialakult mozgalom a reformáció, mely Jézus Krisztust és a Szentírást helyezi újra az egyház életének középpontjába.
11. Melyek Luther Márton életének legfontosabb állomásai?
1483-ban született Eislebenben. 1505-ben kolostorba vonul. 1517. október 31-én kitűzi a 95 tételt. 1520-ban elégeti a pápai bullát, 1521-ben megjelenik a wormszi birodalmi gyűlés előtt. 1522-ben lefordítja az Újszövetséget. 1525-ben megnősül, 1529-ben kiadja a Kiskátét. 1546-ban meghal.
12. Honnan ered egyházunk elnevezése?
Az evangélium = örömhír görög szóból származik. Legfontosabb hitvallásunk alapján Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyháznak is neveznek minket.

13. /1/. Mikor és hogyan terjedt el hazánkban a keresztyénség?
A X. század végén István király külföldi szerzeteseket hozatott hazánkba, hogy keresztyén hitre térítsék népünket.
14. /2/. Kiknek a szolgálatán keresztül és hogyan indult el a magyar reformáció?
A magyar reformáció elindítói voltak Dévai Bíró Mátyás, a "magyar Luther", Szilveszter János, a bibliafordító, Bornemissza Péter, az egyházszervező, Sztárai Mihály, az énekszerző és még sokan mások.
15. /3/. Mi magyar evangélikusságunk két legdrágább öröksége?
Isten, a Szentírás és a haza áldozatkész, hűséges szeretete.
16. /4/. Mely könyvekből áll a Biblia?
Tartalmi szempontból három csoportba sorolhatjuk: történeti, tanítói és prófétai könyvek. /lehet részletes, cím szerinti felsorolást is megkövetelni a 38. oldal rajza alapján/
17. /5/. Miért nevezzük a Bibliát az élet könyvének?
A Biblián keresztül az élő Isten üzen, ad útmutatást életünkhöz, ezért az élet könyve, az élet üzenete.
18. /6/. Hogyan alakult ki a Biblia?
Az Ószövetség könyveit Krisztus születése előtt 300 körül állították össze héber nyelven. Az Újszövetség könyveit Krisztus születése után görög nyelven csatolták hozzá. Így jött létre a teljes Szentírás.
19. /7/. Miért valljuk Istent a világmindenség és az élet teremtőjének?
Isten teremtette a világot, minden anyagi és szellemi, látható és láthatatlan valóságot. Ő rendezte be a Földet, hogy elhelyezze rajta az életet. Legzseniálisabb alkotása az emberpár.
20. /8/. Mi az ember küldetése a világban?
A Teremtő parancsa: "Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be és hódítsátok meg a földet..."
21. /9/. Mi a tudomány és a hit sajátos feladata és kapcsolata?
A hit a Teremtővel köt össze, a tudomány a teremtett világot kutatja. Nem zárják ki egymást, mindkettőre szükségünk van, szembeállításuk tévedés, Isten akarata, hogy műveljük a tudományokat is.
22. /10/. Miért nevezzük Istent az élet fenntartójának?
Isten a világmindenség és az életünk fenntartója, gondozója a kezdetektől máig. Isten örök életre teremtett minket, és mindent megtett és megtesz azért, hogy ez a terve megvalósuljon.
23. /11/. Mi Isten népének küldetése a világban?
Isten népének küldetése, hogy Ura szeretetének tanúja, eszköze és hirdetője legyen a világban.
24. /12/. Kiket ismersz Isten népe történetéből?
Válasz a helyi adottságok szerint, minimális követelmény az 50. oldal alapján 4 ószövetségi személy ismerete.

III. /71-72. oldal/

25. /1/. Mi a bűneset?
A Biblia első hitvallása az Isten ellen lázadó és lázító személyes Gonosz munkájáról és annak következményeiről.
26. /2/. Mi a bűn lényege, forrása és következménye?
A bűn lényege: hitetlenség, bizalmatlanság Istennel szemben.
A bűn forrása: személyes Gonosz, a Kísértő.
A bűn következménye: elszakadás Istentől, halál.
27. /3/. Hogyan mutatja be a Biblia a Kísértőt?
Az Ószövetség a "sátán" szóval jelöli, a héber szó jelentése: vádol, ellentmond, Az Újszövetség görög kifejezést használ /diabolosz/, melynek jelentése: aki mindent összezavar, összedobál.
28. /4/. Mit tesz Isten a bűnbe esett ember megmentéséért?
Isten nem törődött bele az ember elvesztésébe. Mindent elkövet, hogy visszataláljunk Hozzá: közel jön hozzánk, emberré lett!
29. /5/. Miben segít az egyházi esztendő és melyek az ünnepei?
Az egyházi esztendő ünnepei segítségével újra, meg újra végig járhatjuk Jézus életének legfontosabb állomásait, átélhetjük az üdvtörténetet. /legfontosabb ünnepek a 62. oldal rajza alapján/
30. /6/. Melyek az egyes ünnepek szimbólumai és liturgikus színei?
Válasz a 62. oldal alapján...
31. /7/. Mit jelent az ádvent, hogyan várjuk Jézust?
Az ádvent szó jelentése eljövétel. Jézus első és második eljövételére egyaránt utal. Jézust naponkénti megtéréssel, szolgáló lélettel várjuk vissza állandó készenlétben.
32. /8/. Melyek Jézus születésének legfontosabb adatai?
Nevének jelentése: Szabadító, anyja: Mária, születési helye: Betlehem, születési ideje: időszámításunk előtt 5-7 körül.
33. /9/. Hogyan foglalja össze Luther Márton Jézus születésének titkát?
"Hiszem, hogy Jézus Krisztus az Atyától öröktől fogva született valóságos Isten és Szűz Máriától született valóságos ember..."
34. /10/. Milyen ünnep volt eredetileg a karácsony?
A rómaiaknál a legyőzhetetlen Nap ünnepe volt. A kereszténység a IV. századtól kezdve ekkor ünnepli a mi Napunk, az új Világosság, Jézus Krisztus születését.

IV. /93-94. oldal/

35. /1/. Miért adta Isten a Tízparancsolatot és hogyan osztjuk föl?
Vannak örök értékek, legdrágább kincsünk maga az élet. Ezt védi az élet Istene törvényével, a Tízparancsolattal. Két részre osztjuk: az első három parancsolat az élet forrásához, Istenhez vezet vissza, a második kőtábla hét parancsolata az életet védi bennünk, másokban és környezetünkben.

36. /2/. Hogyan magyarázza Luther a főparancsolatot?
"Mindennél jobban kell Isten félnünk, szeretnünk és benne bízunkk."
37. /3/. Mire kaptuk Isten nevét?
A második parancsolat figyelmeztet, hogy Isten nevét ne mondjuk ki könnyelműen, felelőtlenül. Isten nevét ajándékba kaptuk, hogy megszólíthassuk Őt, és tanúskodjunk róla!
38. /4/. Miért adta Isten az ünnepnapot?
A harmadik parancsolat felszólít, hogy rendszeresen legyen időnk Istenre. Becsüljük meg, hogy Isten szól hozzánk!
39. /5/. Mivel tartozunk szüleinknek és előljáróinknak?
Isten a negyedik parancsolattal a különböző nemzedékek békés együttélését védi. Szüleink által kaptuk a földi életet. Tisztelettel és szeretettel tartozunk nekik!
40. /6/. Hol és hogyan kell védenünk az életet?
Az élet Isten ajándéka! Védjük környezetünkben, másokban, önmagunkban.
41. /7/. Hogyan készüljünk a házasságra?
Isten a hatodik parancsolattal mások és saját boldogságunkat védi. A szerelem, a házasság, a család Isten ajándéka. Készüljünk rá tisztán, éljünk vele felelősen!
42. /8/. Mire kaptuk erőnket?
Erőnket becsületes munkára kaptuk, hogy így szerzett javainkkal segítsük egymást!
43. /9/. Miért adta Isten a beszéd ajándékát?
Isten páratlan ajándéka a beszéd. Ez köthet össze embertársaimmal, ha Luther tanácsa szerint élek vele: "felebarátunkat mentsük, jót mondjunk róla, mindent a javára magyarázzunk!"
45. /11/. Mit mutat meg Isten törvénye?
Isten törvénye megmutatja akaratát, és leleplezi engedetlenségünket és tehetetlenségünket, hogy mennyire nem tudjuk követni akaratát.
46. /12/. Hogyan foglalja össze Jézus a törvényt?
"Szeresd az Urat, a Te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből! Szeresd felebarátodat, mint magadat!"

V. /117-118. oldal/

47. /1/. Mit jelent az imádság a keresztyén ember életében?
Az imádság ajándékában párbeszéddé válhat kapcsolatunk Istennel. A keresztyén ember egyik életjele, "lélegzetvétele" az imádság.
48. /2/. Mire tanít a Miatyánk bevezetése?
Isten elé csak egymás testvéreiként léphetünk, imádságainkban mindig gondolnunk kell másokra is! A mindenség Urát, gyermeki bizalommal "édesapánknak" szólíthatjuk! Aki azonban "mennyei Atya", nem lehet beszorítani földi, emberi keretek közé!

49. /3/. Mit kérünk az első három kérdésben?
Isten nevét szenteljük meg egész életünkkel! Az Ő hatalmának erőterében éljünk! Az Ő akarata valósuljon meg általunk és bennünk is!
50. /4/. Hol van Isten Országá?
Isten országa nem földrajzi terület. Az eredeti görög kifejezés jelentése: királyság, uralom. Ezért mondhatta Jézus: "Isten országa már közöttetek /bennetek/ van!"
51. /5/. Hogyan foglalja össze Isten akarátát Pál apostol?
"Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és eljusson az igazság megismerésére."
52. /6/. Mit értünk mindennapi kenyéren?
Luther szerint: "Étel, ital, ruházat, anyagi javak, derék házastárs és gyerekek, derék és hűséges felsőbbség, jó kormányzat, jó időjárás, béke, egészség, közrend, becsület..."
53. /7/. Mikor vagyunk igazán Isten gyermekei?
Akkor vagyunk igazán Isten gyermekei, ha ajándékain testvéri módon tudunk osztozkodni.
54. /8/. Mi a gyónás, és hogyan hangzanak a gyónási kérdések?
Bűneink őszinte megvallása a gyónás. A gyónó kérdések a következők: Vallod-e magad bűnösnek, és ezért kárhozatra méltónak? Bánod-e igazán bűneidet? Megbocsátottál-e mindazoknak, akik vétkeztek ellened? Igyekezel-e ezután Isten akarata szerint élni? Hiszed-e, hogy Isten a Krisztusért megbocsát a megtérő bűnösnek?
55. /9/. Miért enged Isten kísértésekbe minket?
Isten a kísértésekben próbára tesz, mert terve van velünk
56. /10/. Mi az üzenete a Miatyánk befejezésének?
A dicsőítésre és az ámenre nem Istennek, hanem nekünk van szükségünk, mert nehezen hisszük, hogy Isten csakugyan meghallgat minket, és hogy van hatalma kéréseink teljesítésére.
57. /11/. Milyen tanácsokra kell figyelni imádkozó életünkben?
Imádkozz rendszeresen! Imádkozz saját szavaiddal, de használd mások imáit is! Imádkozz igeolvasás előtt és után, így jöhet létre a párbeszéd!
58. /12/. Miért nem teljesíti Isten minden imádságunkat?
"Tudja a ti mennyei Atyátok, mire van szükségetek..."
"Akik az Istent szeretik, azoknak minden javukra szolgál..."

VI. /143-144. oldal/

59. /1/. Jézus hogyan foglalja össze küldetésének lényegét?
"Az Emberfia sem azért jött, hogy szolgáljanak neki, hanem, hogy Ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért."
60. /2/. Mi az egyház küldetésének lényege, és milyen formákban valósul ez meg?
Az egyház jézusi küldetése a szolgálat, a diakónia, mely lehet gyülekezeti, intézményes és társadalmi diakónia.

61. /3/. Mit nevezünk szentségnek és hány szentségünk van? Jézus szeretetének ígéjével elrendelt és azzal együtt használt látható jelei a szentségek. Két szentségünk van: a keresztség és az úrvacsora, mert ezeket Jézus rendelte, látható jelük van, és az örök élet ígérete kapcsolódik hozzájuk.
62. /4/. Hogyan rendelte el Jézus az úrvacsora szentségét és mit kapunk benne? Szereztetési igék a 125. oldal szerint... Luther magyarázata: "Az úrvacsora Jézus Krisztus Urunk valóságos teste és vére kenyérben és borban, melyet Krisztus maga azért rendelt, hogy azt mi, keresztyének együk és igyuk." Jézus ígérete szerint: "Aki eszi az én testemet, és issza az én véremet, annak örök élete van..."
63. /5/. Hogyan fogadjuk az úrvacsora ajándékát evangélikus tanítás szerint? Az úrvacsora olyan ajándék, titok, melyet nem kell és nem is lehet megérteni, megmagyarázni. Hívó és örvendező szívvel kell elfogadnunk ragaszkodva Jézus Krisztus szavához: "Ez az én testem, ez az én vérem."
64. /6/. Miért kellett Jézusnak meghalnia? "Mindnyájan tévelyegtünk, mint a juhok, mindenki a maga útját járta. De az Úr őt sújtotta mindnyájunk bűnéért."
65. /7/. Miből váltott meg minket Jézus Krisztus? "...az én Uram engem, elveszett és megítélt embert megváltott, vagyis minden bűntől és haláltól és az ördög hatalmától megszabadított és magáévá tett, nem arannyal, sem ezüsttel, hanem szent és drága vérével, ártatlan szenvedésével és halálával, hogy egészen az övé legyek..."
66. /8/. Mi keresztyén hitünk alapja, és milyen távlatokat nyit meg előttünk? Jézus Krisztus feltámadása keresztyén hitünk és életünk alapja. Feltámadása megnyitotta az örök élet útját.
67. /9/. Hogyan rendelte el Jézus a keresztség szentségét, és mi történik velünk keresztségünkben? Szereztetési ige 136. oldal szerint... A keresztségben Isten Atyánk, Jézus testvérünk, a gyülekezet lelki otthonunkká lesz.
68. /10/. Mi fog történni feltámadásunk után? "Mindnyájunknak leplezetlenül kell odaállnunk a Krisztus ítélőszéke elé, hogy mindenki megkapja, amit megérdemel, aszerint, amit e testben cselekedett: akár jót, akár gonoszt."
69. /11/. Mit ígért Jézus tanítványainak, és hogyan valósul meg ígérete? Jézus ígérete: "Veletek vagyok minden napon a világ végezetéig." Jelenléte a Szentlélek munkájában valósul meg, az ige, a szentségek, a keresztyén közösség megtapasztalható erejében.
70. /12/. Hogyan vall Luther a ma is munkálkodó Szentlélekről? "Hiszem, hogy saját eszemmel és erőmmel nem tudnék Jézus Krisztusban, az én Uramban hinni, sem őhöz eljutni, hanem a Szentlélek hívott el engem az evangélium által..." /Ha a körülmények megengedik az idézet a 137. oldalról végig is megkövetelhető a konfirmációs vizsga summájaként!/"

A metszően kemény mondanivaló miatt fontos számunkra, hogy ez az üzenet szervesen beletartozik a Bibliába. Nem áll magában. Sémáink szerint azt mondanánk: a papi és prófétai hang ütközik textusunkban is. Ennél mélyebbre kell ásunk.

Az Ószövetségben szinte az azonos hangzásig hasonló Ézsaiás 1, 11-17. Magától értődő, hogy más próféták is társulnak. Hóseás /6, 6/, Mikeás /6, 6-7/ és Jeremiás /6, 20/. Ki kell emelnünk az 50. és 51. zsoltár mondanivalóját. Az egyik azt fejezi ki, hogy Isten nem szorol rá Izrael áldozatára, "nem abból él". Hálaadással áldozz Istennek! /Zsolt 50, 14/ - A másik Dávid nevezetes zsoltára, ez a véres áldozat és az égőáldozat lehetőségével szemben a bűnbánatot helyezi előtérbe: "Isten előtt a töredelmes lélek a kedves áldozat" /Zsolt 51, 19/. Még két igére jó figyelünk ezzel kapcsolatban. 1Sám 15-ben Saul engedetlensége történetében Sámuel így szól: "többet ér az engedelmesség az áldozatnál és a szófogadás a kosok kövérjénél" /15. v./ Hálaadás - bűnbánat - engedelmesség. Ezt a sort betetőzi Jeremiás 7. fejezete, amely az egész kultuszt, másodrendűnek minősíti a prófétai szó és az arra való figyelés mögött. Szerinte az ige és a hit az Egyiptomból való kivonulás óta a legfontosabb Isten és népe kapcsolatában, a kultusz csak lecsapódása, kifejezése annak, amit Isten a prófétai szóban cselekedett.

A textus befejező, 24. verse a törvényről és igazságról nem ítélet értelmében beszél. A kultusz azért vált utálatossá Isten szemében, mert az áldozatot bemutató élete utálatos.

Meditáció

Életünkben megtartó szerepe is van a tradicionális vallásgyakorlatnak. Ezt elegendőképpen számon is tartjuk. Van azonban negatív hatása is. A templomi istentiszteletken való részvételt, az ünnepenkénti úrvacsorázást, a gyerekek hitoktatását és konfirmációját, a hagyományos etikának megfelelő magatartást megnyugtató módon elrendezi egy család mindaddig, amíg benne él hagyományos közösségében. Ha azonban kiszakad abból - esetleg városba költözés következtében - és számára szokatlan úton, egyedül kell megvívnia keresztyénségéért a harcot, akkor elbizonytalanodik. Kiderül, hogy a tradíció nem egyszerűen csak megtartó erő, hanem egy olyan védő burok körüliünk, mint a ketrec, amely az állatot természetes életkörülményeire nézve élethetlenné teszi.

A hagyományos vallásgyakorlat másik veszedelme, hogy elégedetté tesz. A vallásgyakorlat a "lehetséges" birodalma. Ahogyan a gazdag ifjú történetében Jézus különböztet: üdvözülni embereknek lehetetlen - csak Istennél lehetséges. A vallásgyakorlat tökéletes véghezvitele is lehetséges az ember számára. Ezért téveszt meg, mert elhitesi velünk, hogy "mindent megcselekedtünk". Az Isten törvénye is megtarthatóvá válik a tradicionális vallásgyakorlatban.

A vallásgyakorlat veszedelme az is, hogy el tudunk bújni mögéje. Gondolkodásunkban és életünkben egyaránt össze tudjuk egyeztetni a buzgó vallásosságot és az Isten akaratával homlokegyenest ellenkező életet. Ilyenkor a látszat megőrzése válik fontossá az ember számára. Fölsorolhatatlan annak az irodalomnak mennyisége, amely a keresztyénségnek ezt az Achilles-sarkát tűzte tollhegyre.

Isten ezzel szemben a törvény és igazság bővizű pataként történő áradását kívánja életünkben. Akarata megvalósulását. A szégyenletes kompromisszumok helyett becsületes igyekezetet.

Ezen a ponton új perspektívát kaptunk az Újszövetség világában. A samáriai asszonnyal való beszélgetés egy mondata villanjon fel előttünk: "aki abból a vízből iszik, amelyet én adok neki, soha többé meg nem szomjazik, mert az a víz örök életre buzgó forrássá lesz benne" /Ján 4,14/. Az ünnepen a templomban így szólt Jézus: "Aki hisz énbennem, annak belsejéből élő víz folyamai ömlenek" /Ján 7,38/.

A törvényből - a római levél szerint- számunkra a bűn felismerése adódik és ezzel jutunk el Isten igazságához, amely minden emberi igyekezetet háttérbe szorít. Az evangélium önmagunkról arra a Jézusra emeli tekintetünket, aki irgalmas szeretetével lett Isten igazságává. A magunk teremtette életbiztosítás helyett a Jézushoz való kötődést, a vele való tényleges kapcsolatot kínálja fel, s ez több mint vallásosság. Ez élet.

Amikor Isten rést üt a vallásosság burkán, és ezen az új úton járni tanít bennünket, biztos, hogy nem leszünk szuperkereszténynek. Nem jutunk el tehát egy új törvényteljesítés megelégedettségéhez, hanem megtanulunk bízni a bűnbocsánatban. A Jézussal való kapcsolatban nem önmagunkat akarjuk biztosítani és adminisztrálni. A valamit felmutatni akarás, a teljesítmény görcsös igyekezetétől megszabadulva, újra és újra csak az elfogadó szerepébe kerülünk. Ez nem passzivitás. Ő árasztja a bővizű patakat akkor is, ha a bővizű áradás sodrába mi is belekerültünk.

Tekus Ottó

Szentháromság ünnepe utáni 17. vasárnap

Ézs. 2,1-5

1. Exegetikai megjegyzések:

Textusunknak a párhuzamosa Mik 4,1-4, ott az 5. vsz. helyett egy más befejezés található. Az eszhatológikus várakozás szerkesztése: "az utolsó napokban...". Az utolsó napok a messiási korszakot jelentik: Gen 49,1, Jer 23,20. Ez az idő nem az új teremtés kora lesz, a Sion hegy, amelyen az Úr temploma áll s még Jeruzsálem környékét tekintve sem a legmagasabb pont földrajzilag, mindennek fölé emelkedik. Míg a földet laposnak gondolták, ez elképzelhető is lett volna, a magányos hegycsúcs azonban, melyen Isten lakóhelye van azt példázza, hogy Istennek nincs vetéltársa, hozzá senki sem mérhető! Amikor Ézsaiás Sion hegyét és Jeruzsálemet, mint a tanítás helyét említi, egy speciális jeruzsálemi tradíció alapján áll, amely az ún. Sion zsoltárokból is tükröződik. Igénk különlegessége abban van, hogy míg a Sion énekek szerint az Úr harcolni fog Jeruzsálem ellen és a világ hatalmas népei Isten városát fenyegetik, addig itt a népek az Úrhoz zarándokolnak fölismerve, hogy csak az Úr tud tanítás - tóráth - adni, sőt a válaszm...

tott nép ősi zarándokénekeibe kapcsolódnak s indulnak a Sion felé! /122 Zsolt 1.v., 1Sám 11,14., stb./

A "sálóm" nem Istennek a harcos közbelépése által születik meg a népek között, /hogy ellenségeit elpusztítja/, hanem Isten szavának a következményeként, bírói ítélethozatalának eredménye, hogy a népek az erőszaktól tartózkodnak és a hadviselést mindenestől elvetik.

Az "út" és az "ösvény" az ÓT-i bölcsességirodalom kifejezései, és konkrét életgyakorlatot értenek alatta, melyet Isten szava és útmutatása határoz meg. A kifejezés: "járjunk az Úr világosságában" /5. vsz./ csak itt fordul elő, de ehhez hasonlókat találunk másutt péld. 89. Zsolt 16. vsz. A "világosság" a bölcsességmondásokban az értelmes életet, Isten kegyelmes jelenlétét, igéjét, mindent átfogó üdvösséget és szociális igazságot jelent.

2. Meditáció:

Agendánk a Szentháromság utáni 17. vasárnap témáját így adja meg: "Egyek vagyunk Krisztusban!

Akár erre, akár az Ézsaiás által meghirdetett csodálatos jövődre gondolunk, úgy látjuk, mindez valami elérhetetlen messzeségben van tőlünk! Hiszen még maga Isten népe, az egyház is részekre szakadtan él a világban. Vannak jelentős ökumenikus törekvések az egységretetés érdekében, vagy legalábbis arra nézve, hogy egymást elfogadjuk. A népek megbékélésén és a leszerelés érdekében is sokan felelősen fáradoznak. Mégis, ha realisan értékeljük jelenünket, ki merné állítani, hogy az egység megvalósítása és a fegyvermentes világ karnyújtásnyira van tőlünk! Annál is inkább, hiszen még Iste népére sem igaz maradéktalanul, hogy az Úr világosságában jár, nemhogy valamennyi nép az ő útait és ösvényeit keresné. Sokszor a jelenből mi egészen borús jövődre következtetünk. Sok gyülekezeti tagunk is fásultan mondogatja: "az ezer betellett, a kétezer nem telik be". Szükségünk van hát a prófétai biztatásra, hogy ne magunkra és a körülményekre nézzünk csak, hanem Istenre. Számításainkból Isten hatalmát nem hagyhatjuk ki! Néki egészen más terve van a jövődre nézve. Nem nyugszik bele a teremtett világ és népe szétszakadozottságának állapotába, hanem útaira, ösvényeire hív. Csüggedés és lemondás helyett legyen ott szemünk előtt az Isten által készített jövő, s ez indítson bennünket fáradhatatlan szolgálatra, a békeség munkálására a legkisebb közösségtől, a családtól kezdve a legtágabb közösségig.

3. A prédikáció felé

Járjunk az Úr világosságában!

I. Az Úr világosságában járni azt jelenti: a.) HOZZA FORDULNI, ÓT KÉRDEZNI ÉLETÜNK MINDEN KÉRDÉSÉBEN.

Isten soha nem fordított hátat az embernek, mindig gondoskodott arról, hogy megtalálható legyen. Izráelnek az Úr által adott ósatyák, bírák, próféták tolmácsolták az ő útmutatását és tanácsát. Később a Sion hegyén épült templom jelentette az Isten tanítására figyelés helyét. A tanítás alapja a Tóra volt. Valahányszor hátat fordított a nép Istennek, a saját feje után ment, nagy árat kellett fizetnie érte.

Megbomlott az egység, a fegyvereké lett a szó, nemzeti létükért kellett hadakozniuk sok ellenséggel szemben. Sok kemény lecke

árán kellett megtanulniuk, az Úr tanácsa nélkül nem boldogulnak.

Jézus Krisztusban nyilvánvalóvá lett, hogy a hatalmas Isten már nemcsak a Sionon található meg, útmutatása, tanácsa sem csak a választott nép számára adatik! Minden kor embere hozzá fordulhat, mert minden élethelyzetre hozzá van üzenete. Jézus földi útja ezt szemléletesen tükrözi: hozzá fordulhatott a beteg /lásd oltár előtti evangélium/, s gyógyultan mehetett útjára, megkereshette a bűnös és bűnbocsánatban részesült, a gyászoló vigasztalást nyert. Megújult életek tanúskodtak arról, hogy akit ő szeretetével megkereszt, s aki szívét megnyitotta előtte annak rendeződtek dolgai mindenekelőtt Istennel, de embertársaival is. Istennel és embertársainkkal való kapcsolataink rendezése ma sem lehetséges másként, csak úgy, ha mindenekelőtt Jézus kérdezzük életünk minden kérdésében. A Jézustól való távolodás csak mélyíti a szakadékot, amit bűneink, a hitetlenség, hatalomvágy, önzés, szeretetlenség, haszonlesés, ítélkezés okoztak. A hozzá való közeledés hoz igazán egymáshoz is közel minket. Vajha minél inkább feladnánk igazságainkat, engedelmiségünket, s Istennek a Jézus Krisztusban megmutatott világossága, szeretete diadalmaskodna bennünk!

b.) Az Úr világosságában járni azt jelenti: JÉZUS KRISZTUS ÚTJÁT VÁLASZTANI. Félmegoldás Istenhez fordulni, tanácsát meghallgatni és aztán mindent ott folytatni ahol abbamaradt! Hiszen Isten nem valamiféle életidegen, elvont tanítás elsajátítására hívja népét, hanem az ő ösvényére! Nem egyszerűen szép és igaz elméleti igazságok elsajátítására, hanem jól kitaposott, követhető ösvényre! Ezt az ösvényt Jézus Krisztus járta ki előttünk ebben a világban, s tette ezt szemléletesen, gyakorlatiá a "különb út" a szeretet megélése által. A halál és kárhozat felé vezető széles út mellett nyitott egy keskeny utat, mely benne és általa lett az életre vezető ösvénnyé! Hogy valóban Jézus Krisztus útját választottuk-e, s azon járunk, ez a mindennapokban dől el. Hiszen aki testvére, házastársa, gyermeke, munkatársa felé nem találta meg a megbocsátás útját, s nem tudja magát kisebbnek tartani a másikkal /lásd oltár előtti textus/, s állandóan régi sérelmeket és sebeket sorol, hogyan mondhatja, hogy Jézus útját választotta! Igaz ez a felekezetek közti viszonyra is, ha nem a Jézus által adatott közös utat keressük. Vajon elég hangsúlyos-e igehirdetésünkben a Krisztushoz való együvértartozásunk? S azon túl, hogy beszélünk róla, teszünk-e még valamit?

II. Az Úr világosságában járni azt jelenti: AZ Ő BÉKESSÉGÉBEN RÉSZESÜLNI S AZ Ő ESZKÖZÉVÉ VÁLNI A BÉKÉLTETÉS SZOLGÁLATÁBAN.

Isten Jézus Krisztus keresztje és feltámadása által megszabadított két legnagyobb ellenségünkől a bűntől és a haláltól, melyek egyúttal békeatlenségünk legfőbb forrásai. Ez a prófécia ugyanakkor világosan tanúskodik arról, hogy Isten békessége nem korlátozódik csupán a lélek békességére, de világot átfogó békességet akar megvalósítani! A népek is azért zárandokolnak Istenhez, hogy ő hozzon igazságos ítéletet, hogy ő teremtsen békét. Mindez azonban nem áll ellentétben a ténnyel, hogy akik a fegyvereket a békés termelő munka eszközeivé alakítják, azok emberek. Bizonyosságunk arra nézve, hogy minden Istentől jön, s az ő ajándéka a teremtet világ "sálóm"-ja, nem felmentés számunkra adott korban, adott helyen végzendő békesség munkálás alól. Isten és az ember munkálkodása a békesség szolgálatában nem a vagy-vagy viszonyában állnak. Isten

cselekszik, de azt akarja, hogy mi se maradjunk tétlenek. De nem feledhetjük eszköz voltunkat! Mit tehetek én a békesség érdekében, kérdezik ma sokan lemondóan! A nagy távlatok ígézetében nem mehetünk el vakon a közvetlen környezetünkben adódó tennivalók mellett. Legalább egyfajta fegyverrel, a "nyelv" fegyverével mindannyian rendelkezünk. Akár csak ezt az egyet is tudnánk megzabolázni, s a rombolás és a pusztítás helyett az építés szolgálatába állítani. Feszülten várjuk sokszor, hogy a nagyhatalmak a tárgyalóasztal mellett rendezzék dolgaikat, de vajon mindennapi kérdéseinkben le tudunk-e ülni egymással megbeszélni s rendezni dolgainkat? Jézus eszközüvé válni a békesség szolgálatában ennyre mindennapi és reánk szabott feladat.

III. Az Úr világosságában járni azt jelenti: HINNI AZ ISTEN ÁLTAL ÍGÉRT JÖVENDŐBEN, A BETELJESEDÉSBEN.

Ígénk elsősorban ígéret az Isten által elhozott, minden képzeletet fölülmúló jövődőről. Meg van a veszélye annak, hogy egy legyintéssel elintézzük, mondván: olyan szép, hogy nem is lehet igaz! Talán egy álom leírása ez, vagy a hön óhajtott emberi vágyak kivetítődése csupán? Rádadásul annyira mai kívánságokat, vágyakat tükröz. Minden ember vágyát a totális leszerelésre nézve, hogy szögek és csavarok készüljenek lőszer helyett, mezőgazdasági gépek a tankok helyett, s olyan gyökeres változás, melyben már nem hadakozni és ölni tanul az ember, hanem arra átánításra és ígére figyel, mely az Úrtól jön! Az Isten népének a vágya is benne van ebben az ígében: eljutni ahhoz a pillanathoz, amikor minden térd meghajol az Úr előtt. Ha körülnézünk a világban, hallgatjuk a napi híreket, bármennyire is az ellenkezőjét tapasztaljuk mindennek, mégsem bizonytalanodhatunk el, mert az ígében mondottak nem emberi vágyalmok, hanem Isten ígéretei! Istennek hatalmas van minden hatalmaskodó fölött, s amit Ő ígér, azt meg is valósítja.

Legfőbb és legnyugtalanítóbb kérdésünk ez: mikor? A prófécia így kezdődik: "az utolsó napokban". Ez az idő, az Isten által ki-rendelt idő Jézus eljövételével, feltámadásával, a Lélek kitöltésével már kezdetét vette. Sokminden máris megvalósult Isten ígéréteiből Jézus által. Hiszen mi magunk sem a választott nép tagjai vagyunk, hanem a sok nép egyike s mégis hozzá fordulhatunk! Sőt széles e világon hirdették minden nép számára az evangélium s fordulnak újabb és újabb népek Isten felé. Van olyan földrésze világunknak, ahol ma szinte özönlik az embersereg az Úr tanítását hallgatni, Jézus Krisztus útját választani. /lásd Afrikát/ Hitünk szerint Isten tartja ébren az emberi szívekben a békéért való felelősséget is, s valljuk azt is, hogy a beteljesedést is Ő hozza el az új ég és új föld teremtésekor. Amiről Ezsaiás prédikál még ezután jön, de akinek ez az Isten által készített eljövendő a szeme előtt van, az nem tud úgy élni, mintha nem is jönne.

Deme Dávid

Szentháromság ünnepe utáni 18. vasárnap

Jn. 15. 9-14

Exegetikai összefoglalás

Alapigénk Jézus búcsúbeszédéből való. Távozása, halála előtt a számukra legfontosabbakat közli velük, szinte örökségül hagyva azt rájuk. A közvetlenül megelőző szakasz, az igazi szólóító és a szólóívesszők hasonlata, azt a páratlan életközösséget állítja elénk, amely Jézus és a tanítvány között van az Atyához való viszonyban. Végső kicsengése nagy elkötelezése a benne való gyümölcs-termő megmaradásra. Igénk ezzel párhuzamosan tovább lép, és ennek az életközösségnek legfőbb, döntő sajátosságát tárja fel, és a rá való elkötelezettség igényével lép fel. Ez a sajátosság a szeretet. Ez jellemzője Jézus és a tanítvány életközösségének éppen úgy, mint az Atya és Jézus páratlan közösségének. Ez a viszony azt a követelést hordozza magában a tanítvány számára, hogy maradjon meg az ő szeretetében. Az "én szeretetem" kétszer előforduló kifejezése a genitívus subjectívus értelmében áll, és azt a szeretet jelöli, amellyel Jézus szereti az övéit. Erre utal a 12. vers második fele is.

Az ő szeretetközösségében való megmaradás parancsolatainak megtartása által lehetséges. A kiáradó szeretet láncával - ahogyan az Atya szereti a Fiút, úgy szereti a Fiú az övéit - azonos az elkötelezés láncja is: ahogyan a Fiú megmarad az Atya szeretetében, úgy maradjon meg a tanítvány is Jézus szeretetében. Parancsa, megbízása /entolé ezt is jelenti/ ugyancsak a szeretet. Ezt a szeretetparancsot egészen konkrét értelmezésben saját példája mutatja. Önmagának szó szoros értelmében vett feláldozása, élet-odaadása egyrészt közelgő halálra való utalás, és az eseményeknek a tanítványok által való helyes megértésére szolgál. Másrészt példaként a tanítványtól várt szeretet kvalitatív és kvantitatív milyenségét mutatja.

Az ő parancsának engedelmeskedő tanítvány "barátja" neki. Ez a kifejezés mind a zsidó írástudomány, mind a római imperium szóhasználatában nagyon is megtisztelő cím. Bármely oldalról közelítjük is, azt a viszontit mutatja, ami az egyetlen úr és különösen is kedves alárendeltje között van. /V.ö. Ézs. 41,8. és Ján. 19,12./ Az egyetlen hatalmas részéről való megtiszteltetés ez. Benne tehát nemcsak Jézusnak a tanítványhoz való jó viszonya, hanem az ő urasága, dicsősége is valamiképpen kifejezésre jut. Ezért hangozhat ajkán szinte ígéretként, hogy a tanítvány az ő örömeinek részese s ez az öröm teljessé lesz. Az öröm ugyanis az üdvök boldogsága, melyben Jézus él, s ennek teljességét ígéri övéinek. Bultmann szerint eszhatológikus existenciával ajándékozza meg őket.

Az igehirdetés felé

A vasárnap ógyházi evangéliuma a nagy parancsolatról szóló farizeusi kérdést s a ráadott választ, valamint Jézus viszontkérését tartalmazza Dávid Fiáról és egyszerre Uráról, a Krisztusról. Az oltári lectióul szolgáló levélbeli ige pedig a korinthusi gyülekezetnek adott kegyelemért való apostoli hálaadásról és az őket Krisztussal való közösségre elhívó Isten hűségében való bizonyos-

ságról szól. Alapigénkben a Krisztussal való közösség, mint az ő szeretetének közössége mutatkozik meg, s a benne való megmaradás egyetlen lehetősége is a szeretet. Az Atyával közösségben lévő Jézus nemcsak a dávidi leszármazott, hanem az údvkört megvalósító Krisztus, aki hatalma által üdvének örömeiben részelteti övéit. Hatalma pedig a szeretet. Szava az övéi számára erre a szeretetre való nagy felhívás. Ezt a végső kicsengést ragadja meg ágendánk a vasárnap jellegének megadásakor: Járjatok elhívásokatokhoz méltóan, szeretetben!

Az igehirdetőre két zsákutca leselkedik. Az egyik az, hogy a szeretetet csupán általános emberi síkban látja és láttatja. A másik az, hogy az agapé teológiai fejtegetése közben elveszíti a gyülekezethez, emberhez szóló aktuális felhívást. Pedig Jézus ajkán ez hangzik, még hozzá parancs, megbízás formájában /12. vers./: Szeressétek egymást! Ez a megkívánt szeretet azonban meghatározott nagyság és minőség tekintetében is: "ahogyan én szerettelek titeket...". Szeretetének nagyságát, milyenségét az a tény határozza meg, hogy életét adta értünk. Élete és halála szolgálat értünk és nekünk, valóban önfeláldozás. Tőlünk várt szeretetének példáját az ő szolgáló szeretetében látjuk. Bennünket körülölelő szeretete mégis sokszorosan több és más, mint egyszerű példa. Ez a szeretetviszony az alapja és indítéka annak a szeretetnek, amely belőlünk áradhat, amellyel mi szolgálhatunk testvéreink, embertársaink felé. Megbízgatás is ez, amint az entolé kifejezéssel kapcsolatban utaltam is erre. Krisztus megbízásából hordozzuk szeretetét a világban.

A szeretet ma világunkban, emberi együttélésünkben szinte magától értődően használt, kedvelt fogalomná vált. Tisztában vagyunk-e azonban azzal, hogy ez nem önmegvalósítás, hanem önfeláldozás, nem saját akaratumk megvalósítása, hanem szolgálat...? Magában hordozza-e mindig a szolgálat és önfeláldozás vonását? Példaként vehetjük a házasságot. Ma természetesnek tűnik, hogy a házasság alapja a szeretet, de, ha nem valósul meg benne a másikért való önfeláldozás, szolgáló magatartás, igen könnyen felborul és széthullik. De lehetnének a példát gyermekek és szülők viszonyából, vagy a családi kereteken kívülről is. Elsősorban éppen talán gyülekezeti területről és vonatkozásokból, hiszen itt Jézus a tanítványok közösségéhez szól. Nem az erosz és az agapé téves összekeverése ez, hanem éppen annak láttatása szeretne lenni, hogy az önfeláldozó szeretetnek ma is van végtelen gyakorlati lehetősége. Pál apostol is a házastársak egymáshoz való viszonyára Krisztusnak és az ő egyházának viszonyát hozza példának. Önfeláldozó, szolgáló szeretet nélküli keresztyénség a Krisztus-követés csődje. Ezért kell és lehet mindig jogosan megkérdezni önmagunktól: hová jutottunk a szolgáló szeretet gyakorlatában?

Végtelenül megtisztelő barátságát csak úgy élvezhetjük, ha cselekedjük is akarátát. Szeretetében csak úgy maradhatunk meg, ha azt tovább sugározzuk. Jézusnak pedig fontos az, hogy közte és tanítványai közt az a viszony legyen, ami az Atya és közte van. Nem véletlenül hangzik kétszer is az elfogatás éjszakáján tanítványaihoz szóló új parancsolata. /Lásd 13,34-35. Az utolsó akarat, kívánság teljesítése világi viszonylatban is szent kötelesség... Az övéi számára mégsem teher ez, hiszen a szolgáló szeretet öröme-

nek ízét érezhetik benne, ez pedig már az örök öröm előíze a földön. Öröm, hogy részesülök Uram végtelen szeretetében. Öröm, hogy mindenek hatalmas Ura barátjának nevez. Öröm, hogy szolgálhatok az Ő útját járva, saját magamat, önző éneket feláldozva. Öröm, hogy reménységgel várhatom az időt, mikor teljessé válik boldogságom, mert teljesen tudom látni és csodálni szeretetének nagyságát.

Bánfi Béla